

Vol. VII (2021)

VIVESIANA

ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LLUÍS VIVES
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

VIVESIANA

ISSN 2445-236X | Vol. VII. 2021

Edita: Associació d'Amics de Lluís Vives – Universitat de València

C./ La Nau, 2

46003 València

URL permanent: <https://ojs.uv.es/index.php/VIVESIANA>

Consell científic

Antonio Ariño (Universitat de València, Espanya)

Francisco Calero (Universidad Nacional de Educación a Distancia, Espanya)

Karl Kohut (Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Alemanya)

Marina Mestre Zaragoza (École Normale Supérieure, Lyon, França)

Gilbert Tournoy (Katholieke Universiteit Leuven, Bèlgica)

Consell editorial

Marco Antonio Coronel (Universitat de València)

Francesc J. Hernández (Universitat de València)

Helena Rausell (Universitat de València)

VIVESIANA és una revista científica anual, que té com a objectiu la publicació d'estudis sobre Joan Lluís Vives i el Renaixement. Es publica en Open Journal System. La secció ARTICLES està sotmesa a avaluació. També publica números especials.

VIVESIANA es una revista científica anual, que tiene como objetivo la publicación de estudios sobre Juan Lluís Vives y el Renacimiento. Se publica en Open Journal System. La sección ARTICLES está sometida a evaluación. También publica números especiales.

VIVESIANA

ÍNDEX / ÍNDICE

ARTICLES / ARTÍCULOS

	<i>Página</i>
FRANCISCO CALERO: <i>De Tristitia Christi, Los trabajos de Persiles y Sigismunda</i> y Luis Vives	5

OBRES DE VIVES / OBRAS DE VIVES

FRANCESC X. BLAY MESEGUER: <i>Emblemes o Escortes de l'ànima</i>	69
--	----

MISCEL·LÀNIA / MISCELÁNEA

G. TOURNOY: Valencia honouring Juan Luis Vives	141
FRANCESC J. HERNÁNDEZ: ¿Es Juan Luis Vives el retratado en <i>Un humanista?</i>	145

OBRES DE VIVES / OBRAS DE VIVES

JOAN LLUÍS VIVES

EMBLEMES O ESCORTES DE L'ÀNIMA

EDICIÓ, INTRODUCCIÓ I TRADUCCIÓ DE

FRANCESC X. BLAY MESEGUER

(ALCOI, 2021)

blay.paco@gmail.com

BIBLIOGRAFÍA

En el núm. 5 de *Vivesiana* (2019) defensàvem la tesi que el primer llibre d'emblemes a Europa el va publicar Joan Lluís Vives en 1524 (*Symbola sive Satellitium animae*), set anys abans que el conegut del jurista i humanista italià Andrea Alciato, *Emblematum liber* (1531), considerat fins ara el primer que va iniciar el gènere. I explicàvem també l'èxit que va tenir i part de la repercusió que va tenir en altres autors. Ara proposem una traducció al valencià dels emblemes.

La versió més estesa entre els estudiosos de Vives i en la majoria de les publicacions sobre el tema és que l'humanista valencià va enllestir 213 emblemes, símbols o escortes. I així figura en les *Opera omnia* en dos volums de 1555 (Basilea, N. Episcopius) i en la dels germans Maians de 1783 (València, Benet Montfort, vol. 4). I sobre aquesta versió s'han portat a terme les dues traduccions més a l'abast del públic lector: la castellana de 1947 de Lorenzo Riber, reimpressa en 1992 (Madrid, Aguilar, vol I), i la catalana de Ricard Sarrió i Vicent Girbés de 1992 (Barcelona, Edicions Proa). També nosaltres, per raons pràctiques, hem seguit aquesta mena de "cànon" al incorporar en la recent publicació sobre les sentències de Vives (Blay Meseguer, F. X., *Sentències de Joan Lluís Vives*, Universitat d'Alacant, 2020) concordances, llocs paral·lels o referències creuades entre les obres del valencià i els emblemes que havia preparat. De fet, hem detectat que més de setanta emblemes o escortes i més de cent vint sentències

o consells de la *Introducció a la saviesa* han passat a les altres obres, mostra evident que formaven part del seu mon intel·lectual i que en feia ús quan li semblava adient.

Però en desembre de 2020 Joan Tello ha fet un regal de Nadal als vivistes, en plena pandèmia pel coronavirus: l'edició crítica del *Satellitium*, publicat per la revista *Humanística Lovaniensia* (núm. 69.1-2, 2020, pàg. 35-114). La veritat és que feia falta i l'obreta s'ho mereix. Publicada quasi sempre juntament a la *Introductio ad sapientiam*, va assolir un gran èxit des del principi, tant entre el mon catòlic com, sobretot, el protestant: de fet, va tenir més de cent edicions en el segle XVI arreu d'Europa. Però a poc a poc la seua fama s'ha anat esvaïnt una mica i s'ha quedat a l'ombra de la seua companya de tòrcul, tot i que no hi desdiu gens. Per això calia recuperar-la i apropar-la al públic valencià, perquè malgrat la seua brevetat és, encara per a l'home dels nostres dies, un petit tresor de saviesa, de moral i de bon govern.

Siga perquè podia ser una mena de manual de moral laica o d'estoïcisme cristià (les cites bíbliques són escasses, prou inferiors a les d'autors grecollatins, i solament de tant en tant fa citacions o referències religioses), siga perquè podria ser un bon promptuari d'instruccions de bon govern (de fet, algunes edicions posteriors portava el següent subtítol: "destinada sobretot a la institució dels prínceps", fórmula que en la nostra opinió va més enllà del simple marketing), siga per la forma tan senzilla i ràpida d'apropar al públic lector els clàssics tant prestigiats en aquells moments (Maria José Cercadillo ha esbrinat les fonts d'on venen la majoria en *Studia Philologica Valentina*, núm. 18, 2019), el fet a destacar és que Vives tingué la satisfacció de veure com els editors s'interessaven per reimprimir aquestes obretes que, pel que es veu, agradaven un públic ample i divers perquè es venien molt bé, i no solament entre el públic estudiantil.

Segons el recompte de Tello, en vida de Vives es van portar a terme les següents impressions: 1524 (la *princeps*, Lovaina, P. Martens); 1526 (Bruges, H. De Crook); 1527 (París, S. de Colines); 1530 (Anvers, M. Keyser); 1531 (Anvers, M. Hillen); 1532 (Lió, Germans Trechsel); 1533 (Estrasburg, P. Schöffner); 1537 (Basilea, B. Lasius); 1539 (Basilea, R. Winter); 1540 (Basilea, R. Winter). Aquesta darrera ja no la veuria el seu autor perquè la data del colofó és de setembre i Vives havia mort el 6 de maig anterior; potser per això l'editor va aprofitar l'avinentsa per a afegir: "segons la darrera revisió de l'autor" (*ex postrema recognitione auctoris*).

La primera edició de 1524 portava 203 emblemes, la de Bruges (1526) ja havia ampliat a 239, tot i que no sabem per quins motius la de París (1527) els havia reduït a 213. En qualsevol cas, en vida de Vives, el text més reproduït serà el de Bruges, ja que el de París no es reimprimirà fins 1537 i 1539 a Basilea, amb petites variants, i que és la que imprimirà Episcopius en 1555 i Maïans en 1783. Ens quedarà sempre el dubte de si la versió que Vives donava per definitiva era la "curta" de 213 emblemes, que segons Winter l'autor ha revisat o la "llarga" de 239 publicades també en vida de Vives a Anvers, on solia desplaçar-se per vigilar alguna impressió. Tello ha optat per la llarga perquè, juntament amb González, opina que Vives no necessàriament va revisar totes les reimpressions que es van dur a terme. En qualsevol cas, l'edició crítica que ha enllestit Tello és excel·lent, ja que recull totes les variants, els canvis d'algun mot o ampliació d'algun emblema, així com la dependència d'unes edicions respecte a altres. Tota ella acompanyada d'una bona introducció en anglés i notes ben erudites. No insistim més. A ella remetem als encuriosits en conèixer més detalls.

Per tant, i açò és el que ara cal advertir, nosaltres hem fet la traducció al valencià segons aquesta versió darrera de Tello, tant del text depurat com del nombre de 239 emblemes, tot i que ens trastoca una mica la numeració que hem servir en el llibre citat de *Sentències*. Però pensem que al lector interessat no li resultarà difícil trobar l'emblema corresponent –si el busca– perquè quasi sempre que en citem algun hi posem el text; i, a més, la diferència numèrica és de solament una o dos xifres en part del repertori, ja que el gruix més fort de les sentències afegides van al final, més enllà de la núm. 213. Per això ens hem decidit per la versió “llarga” tot aprofitant l'edició crítica de Tello.

Pel que fa a la nostra traducció hem d'advertir que solament hem pogut tenir en compte les dues esmentades: la castellana de Riber i la catalana de Sarrió-Girbés. No hem pogut veure la del franciscà Juan Bautista Gomis, de 1944 (*Centinela del alma*). Els criteris que hem seguit són els mateixos que hem adoptat en la traducció de les *Sentències*: sense traïr el sentit del text llatí, buscar que el resultat del text valencià esdevinga el més natural possible per a un lector dels nostres dies.

Observacions/guia:

- tots els textos i citacions que van entre parèntesi o claudàtors, són nostres, no de Vives.
- Erasme: *Adagia Chiliades*.
- IAS: *Introducció a la saviesa*.
- *Sent.*: BLAY MESGEUER, F. X. (2020), *Sentències de Joan Lluís Vives*, Universitat d'Alacant.
- *: emblemes nous respecte a la versió “curta” tradicional.

ESCORTES DE L'ÀNIMA

JOAN LLUÍS VIVES, VALENCIÀ,

A NA MARIA, PRINCESA DE GALES, FILLA D'ENRIC OCTAU, REI
D'ANGLATERRA:

MOLTA SALUT

1. És costum entre els prínceps disposar d'una escorta que vetlle de forma permanent per la custòdia del seu cos i de la seua vida, costum més generalitzat que no savi o bo. Amb això els prínceps mostren la seua por que naix pràcticament de la seua consciència; perquè no hi ha escorta més segura ni fidel que la innocència i l'estima dels pobles, la qual no s'arranca amb les armes o el terror sinó que s'obté per l'amor, la lleialtat, la diligència i la preocupació pel bé públic. No sense motiu ha estat lloada la sentència sapientíssima d'Agasicles, rei d'Esparta en el sentit que qualsevol podria regnar sense escorta si governara els seus súbdits com un pare els seus fills (vegeu sentències núm. 1306, 1758 i 1824). Però si un costum acceptat per l'ús de tant anys no es pot llevar de sobte, el teus pares ja s'ocuparan que no et falten aquestes escortes del teu cos.

2. Jo, per la meua part, a petició de la teua mare, dona il·lustre i molt santa, posaré unes escortes a la teua ànima que et proporcionaran més seguretat i protecció que qualsevol llancer o arquer, ja que els escortes del cos, subornats de tant en tant pels diners, per la por o per plaers, o abandona el seu emperador, com li passà a Neró, o el traeix, com a Galba, o fins i tot el mata, com a Pèrtinax. Aquestes que jo dic, una vegada adoptada per tu de bona fe, oposaran els seus pits per la vostra salvació contra tot tipus d'atac, assalt o insídia, perquè porten més perill per a l'ànima les forces i l'astúcia dels vicis que no per al cos els combats que venen tant de l'exterior com de l'interior, tenint en compte que cadascú ha d'estimar més l'ànima que el cos i que les insídies dels vicis són més astutes i solapades, la seua tirania més greu i la mort de l'esperit més amarga i terrible.

3. Així, doncs, rebràs dos-cents escortes, o uns pocs més, amb els quals et familiaritzaràs de tal manera que ni per la nit, ni pel dia, ni a casa ni en públic no deixes que s'aparten de la teua tutela, com carn i unglà, no siga cas que desemparada d'aquests o semblants guardians, sigues presa del dimoni, el qual com diu sant Pere, "com lleó que rugeix, ronda buscant qui devorar" (1 Pere, 5, 8).

4. Els he anomenat *emblems*, com certes insígnies amb les quals els prínceps es distingien segons el costum vell, i avui encara es fa. Però el tema s'ha generalitzat i ha arribat fins i tot al poble, on com d'una font d'estupidesa, fluïren aquells d'una estòlida arrogància de la que s'han apropiat els prínceps d'aquests temps, indignes no sols dels cristians sinó també dels pagans, amb les quals amenacen i atemoreixen tothom, atribuint-se ells mateixos més del que és concedit a l'home i posant més confiança en el propi poder que en el de Déu. Pot comprendre's de quines persones parle, i no cal que done més explicacions.

5. D'aquesta ferocitat són mostra les representacions de lleons, óssos, lleopards, llops, serps, dracs, gossos molossos, àguiles, voltors, espases, focs i altres emblemes d'aquest tipus. Com si fora bonic i magnífic, digne d'un príncep, tenir un caràcter com el d'aquestes bèsties, ço és horrorós, rapaç, cruel, sanguinari. ¿No seria millor mostrar com a insígnies allò que atraguera i acollira per la seua humanitat, amiatat, suavitat, dolçor o que retinguera per la grandesa i majestat de la seua serietat i dignitat?

6. A més a més, la llei d'aquest emblemes és que continguen una sentència amb un màxim de cinc paraules, i quan més breus són, més elegància tenen, com aquella d'August: *Matura* (afanya't a poc a poc). L'emblema amaga alguna cosa de misteri i d'al·legoria per tal de desviar-se una mica del sentit natural; però no tanta com la que utilitzà Pitàgores per a ocultar la comprensió dels seus preceptes als inexperts, i va allunyar d'allí els seus emblemes amb paraules diferents del sentit corrent, fins el punt que va induir el tirrens a acatar tota al·legoria, encara que no la compregueren. Per això he afegit unes petites explicacions, breus certament en funció de l'argument, perquè l'ambigüitat de molts d'ells no et distraiga ni t'enganye.

7. A canvi d'aquesta escorta no vull cap altra compensació sinó que la llei de Crist, d'on hem agafat totes aquestes coses per desenvolupar-les, regne en tota la teua vida i en totes les teues accions, donant un gran exemple per a les persones particulars, si fores eixa princesa, que fàcilment aconseguiràs amb la imitació de la teua mare. En efecte, per a l'home cristià, ¿quin premi més gran o més valuós pot assolir-se en aquesta vida, o més profitós per a la futura, que veure que les seues rectes admonicions no han resultat inútils, sinó que per les seues obres ha augmentat la pietat d'altres?

8. Que el Senyor Jesús t'infonga el seu esperit perquè visques molt feliç durant molts anys i anteposes la rectitud a tot tipus de fortuna.

Bruges, a 1 de juliol de 1524

EMBLEMES

1. L'OBJECTIU DE LA VIDA ÉS JESUCRIST

–*Scopus vitae, Christus*–

Siga aquest primer emblema com un felix auguri dels que vindran, amb el qual som advertits que tot ho hem de referir a Crist i cap a Ell hem de dirigir-ho, com les sagetes dels tiradors cap el blanc.

2. LA PAU DE CRIST

–*Pax Christi*–

Aquesta és la que aportarà a l'home sencer una placidíssima concòrdia i quietud perquè no hi haja en ell mateix desordres, ni lluite o dissentisca amb un altre internament o externa.

(En *De concòrdia* diu que aquesta pau solament Crist la pot donar, no el mon; vegeu *Sent.* núm. 1934).

3. MUR DE BRONZE ÉS UNA BONA CONSCIÈNCIA

–*Murus aeneus sana conscientia*–

Impenetrable és, en efecte, i qui millor defensa l'home. Pres d'Horaci: “Sigues un mur de bronze, / tenir la consciència tranquil·la, no avergonyir-se per cap culpa” (*Epist.* 1, 1, 60-61).

(El tema de la consciència és mol estimat per Vives que també el troba en els estoics i en els gentils savis. Vegeu: IAS núm. 565, 566 i 570; *Sent.* núm. 80, 256, 544, 1448, 3934...; Erasme, 991).

4. L'ÚNICA FELICITAT: QUE A L'INTERIOR RES NO FAÇA SOROLL

–*Felicitas unica: intus nihil strepere*–

La font de la felicitat i la misèria humanes està en l'esperit. Si està tranquil, vivim de forma agradable; si es commou, de forma desagradable. És com l'aigua de la font: si es remou, està fangosa; si es calma, es posa clara i grata al gust.

(La imatge tan bonica de la font la trau de Proverbis 25, 25-26. Vegeu *De concòrdia*, *Sent.* núm. 1953, i també IAS núm. 90).

5. PER ALS BONS, TOT PORTA AL BÉ

–Bonis omnia in bonum–

Qualsevol cosa que li passe a l'home honest i savi, siga bona o dolenta, sap convertir-ho en profitós per l'habilitat de la seua saviesa. També Déu, tot allò que dona als seus estimats, ho converteix en instrument de la seua salvació, com diu sant Pau: “Per als que estimen Deu, tot es transforma en bé” (Romans 8, 28).

6. DESTRAL PER A LES SOSPITES

–Suspicionibus, securis–

No s'ha de ser indulgent amb les sospites ni allunyar-les lleugerament, sinó tallar-les amb destrat.

7. LA VIRTUT VAL PER A TOT

–Virtus instar omnium–

Res no necessita per a viure bé qui la té. Allò que els estoics pensaren, més convenient serà que ho pensen els cristians.

(Un dels temes preferits de Vives, el de la virtut: set emblemes explícits i una desena més de referències; i en *Sent., passim*: núm. 183, 673, 815, 845, 1085, 1255, 1357...).

8. MÉS VAL VIRTUT QUE FORTUNA

–Virtus citra fortunam valida–

Trets dels estoics i també dels cristians.

9. LA VIRTUT, PUNTAL DE LA FORTUNA

–Tibicen fortunae virtus–

Sense virtut és feble tot allò que ve de l'exterior o afecta al cos. Per això el sosteniment de la fortuna és la virtut, com els pilars en els edificis.

10. SA PER DINS I PER FORA

–Sanus intus et exterius–

Diu Juvenal, seguint Sòcrates: “Cal pregar perquè hi haja una ment sana en un cos sa” (*Sàtires*, 10, 5, 536).

11. L'ANTÍDOT DE LA VIDA ÉS LA PACIÈNCIA

–Antidotum vitae, patientia–

Diu Horaci: “El remei d’aquest dolor és la paciència” (*Carmina* 1, 24, 19). Aquest és el vertader antídote contra tants verins d’aquesta vida que ens envaeixen i empenyen pertot arreu, tant de dins com de fora.

(Semblant a l’emblema núm. 51. En *De concordia* diu que “és mare de la fortuna”; vegeu *Sent.* núm. 1839 i també núm. 1997 i 3847).

12. L’AMISTAT ÉS LA SAL DE LA VIDA

–*Sal vitae, amicitia*–

Efectivament, sense l’amistat la vida és insulsa i molt desagradables cadascun dels esbargiments, com declara Ciceró en *Lelio* (*De Amicitia* 86).

(Un altre dels temes preferits de Vives: l’amistat; vegeu emblema núm. 67. En *De concordia*, *Sent.* núm. 1840, la qualifica de “agradabilíssima possessió”; vegeu també *Sent.* núm. 1916, 3920 i 4165; IAS núm. 403-407; i Erasme 2).

13. LA SAVIESA ÉS L’ULL DE LA VIDA

–*Oculus vitae, sapientia*–

La saviesa és el coneixement de les coses humanes i divines. Suprimida aquesta, la nostra vida seria cega i abandonada en unes espessíssimes tenebres.

(Vives va dedicar un llibre de 600 consells o sentències al tema de la saviesa, *Introductio ad sapientiam*, i és un tema recurrent en la seua obra. La figura de l’ull com a llum en *Sent.* núm. 2157, 2475 i 3535...).

14. EN LA VIRTUT, ULLS I MANS

–*In virtute oculi et manus*–

Doncs sí: la virtut ha de ser vigilant i activa.

15. MOLTS, MASSA; NINGÚ, SUFICIENT

–*Multi nimium, nemo satis*–

“Tenen”, s’entén. De Sèneca és: “La fortuna ha donat massa a molts, però a ningú suficient” (Marcial, *Epigram.*, 12, 10, 2). Perquè molts, quan posseeixen més del que necessiten o convé, els pareix que encara no tenen suficient perquè viuen per a la cobdícia, que és insaciable.

16. QUI ES CONFORMA, EN TÉ PROU

–*Satis hoc contento*–

No hi ha res tan exigü que no siga suficient per a qui no demana res més.

17. BASTANT PER AL QUE HO HA DE DEIXAR*–Satis relicturo–*

¿De què aprofita acumular tantes coses, o guardar-les amb tanta ànsia, quan les hem de deixar, vulguem o no vulguem? Així, al que pensa en el deixar-les, res és tant exigü que no siga també superflu.

(Està en la línia de la *devotio moderna*. Semblant a l'emblema núm. 217. Aquest fou l'emblema o divisa d'Honorat Joan, deixeble de Vives a Lovaina i preceptor de Felip II, quan el van nomenar bisbe d'Osma en 1564).

18. MÉS BONICA PER DINS QUE PER FORA*–Intus quam exterius formosior–*

La vertadera bellesa està en l'esperit. Per això els estoics solament anomenaven bell al savi. Ciceró en el tercer llibre *De Finibus* (3, 75), i Sòcrates segons Plató en *Alcibiade* de votis (2, 149c) desitjava fer-se bonic en l'interior.

(Tello suggereix que potser també es referesca a Plató, *Phaed.* 279b)

19. MÉS ADORNAT PER DINS QUE PER FORA*–Intus quam exterius ornatior–*

Els adornaments interiors són les virtuts, l'erudició, l'agudesesa, les quals són més excel·lents que els vestits o la forma del cos.

20. HARMONIA INTERNA*(Harmonia interna)*

Per a què cap so no dissona d'un altre, sinó que en l'esperit hi haja un concert dolcíssim. Aquesta és la vertadera música, deia Sòcrates (Plató, *El Banquet*, 186d-187b).

21. VOLER, VAL PER TOT*–Velle, instar omnium–*

Davant Déu, és suficient voler. I dels gentils són celebrades aquelles paraules: “Encara que manquen les forces, tanmateix s’ha de lloar la voluntat” (Ovidi, *Ex Ponto* 3, 4, 79); i també, “voler és poder”.

22. QUI ÉS POBRE PER NATURA?*–Natura quis pauper?–*

A ningú pot mancar el seu sosteniment. Així ha proveït la natura que hi haja fàcilment prou aliment per als éssers vius; excepte que algú considere que no pot viure sense pa candial, o sense peixets capturats al mar Egeu o sense pardalets molt costosos. Pa i aigua, i de tant en tant alguna verdura, són suficients per a viure.

23. QUI ÉS RIC AL SEU PARER?

–*Opinione quis dives?*–

Ningú és ric segon l'opinió dels homes, la qual ha augmentat fins a l'infinit la utilització de les nostres riqueses, de manera que no hi ha qui tinga moltes coses i no crega que li'n manca alguna. Així doncs resulta que no és ric des del moment que demana més. Per tant, si acceptem l'error comú ningú no serà ric, ni en la seu opinió ni en la d'altre.

24. NI MAL, NI APARENÇA

–*Nex malum, nec frontem*–

No faces cap mal per respecte a Déu, ni allò que es considera dolent per respecte als homes, tant per no ofendre'ls com per no ser exemple per al mal.

25. SOLS EL SAVI VIU MOLTS ANYS

–*Sapiens solus longaevus*–

Doncs la vida dels estúpids no és vida, és vida vertadera la que viu segons la saviesa. De manera que és preferible un sol dia del savi a una llarguíssima eternitat dels estúpids; en Ciceró, llibre cinquè de les *Qüestions Tusculanes* (5, 2, 5).

(Tello recorda un passatge semblant de Sèneca, *Epist.* 78, 28. En *Excitationes* diu que “solament viu molt qui viu bé”; vegeu *Sent.* núm. 3141

26. PERJUDICAR ÉS FÀCIL, PERÒ PÈSSIM

–*Nocere promptum, ut pessimum*–

27. AFAVORIR ÉS DIFÍCIL, PERÒ ÒPTIM

–*Prodesse abstrusum, ut optimum*–

No hi ha res tan feble o tènue que d'alguna manera no puga perjudicar; en canvi afavorir és molt difícil, no està en les mans de qualsevol. Perjudicar és una cosa pèssima, diabòlica; afavorir, en canvi, com a cosa divina, és excel·lent. Per tant, ningú deu desplegar el seu poder perjudicant, quan una picada d'aranya pot matar una persona, sinó ajudant; la qual cosa és rara però magnífica, propera a la naturalesa divina.

28. POBRE ÉS QUI NECESSITA, NO QUI NO TÉ

–*Pauper egens, non carens*–

No és pobre qui no té, sinó el que necessita, el que desitja. Sòcrates, entrant a la plaça del mercat, digué: “Quantes coses que no necessite!”.

(Ho citarà també en en *Exercitatio*. Vegeu *Sent.* núm. 3397, on s’indica que ho conten tant Ciceró *Tuscul.* 5, 32, 91 com Diògenes Laerci *Vita et dicta* 2, 25.).

29. MÉS CAUT AMB LES LLÀGRIMES DELS ALTRES

–*Alienis lacrimis, cautior*–

30. MÉS ALEGRE AMB LES RIALLES DELS ALTRES

–*Alieno risu, laetior*–

No s’ha de gaudir amb els mals aliens, sinó procurar que ens facen més cauts per tal que no ens facen caure en la causa que els provoca. Tampoc no s’ha de envejar l’alegria dels altres, sinó gaudir-la com si fos pròpia.

31. UN COR VELL EN UN COS JOVE

–*Cor canum in iuvenili corpore*–

Per tal que la prudència senil estiga en el jovent, ja que el cor és la seu del seny i de la intel·ligència, per això es diuen homes assenyats.

32. LA CONFIANÇA EXCESSIVA, UN PARANY

–*Pedica, nimia fiducia*–

S’enganya fàcilment qui es fia excessivament dels altres; però molt més qui ho fa d’ell mateix, encara que siga de la seua virtut, d’on fàcilment surt l’arrogància i la vanitat, que tantes vegades creixen amb les virtuts.

33. ULL DE COLOM EN UN COR DE SERP

–*Columbi oculus in serpentino corde*–

Açò és de l’Evangeli: “Sigueu prudents com les serps i senzills com els coloms” (Mateu 10, 16). Convé doncs que s’assabentem amb el cor, però al jutjar fem un ús mínim d’un cor dolent o astut.

34. L’ULL EN EL CEPTRE

–*Oculus in sceptro*–

Cap virtut no convé més al príncep que la prudència. Doncs, ¿què és el poder en el neci sinó una espasa en mans del forassenyat? Aquesta màxima l’he tret dels jeroglífics egipcis.

(En *De subventione* utilitza també la idea de l’espasa i el boig; vegeu *Sent.* núm. 1484 on s’indica que segurament ho ha tret de Ciceró, *De off.* 3, 95).

35. EN LA VIRTUT, COM EL DOFÍ*–In virtute delphinus–*

Conten que cap animal és tan ràpid com el dofí. Açò ens adverteix que no hauríem d'endarrerir actuar correctament, sinó llançar-nos a fer-ho amb gran rapidesa.

36. EN LA VENJANÇA, CAL·LÍPIDES*–In ultione, Callipides–*

Conta Suetoni en *Tiberi* (38) que aquest, siga home o altre ser animat, estant tot el dia movent-se, no va avançar ni un pas, tot convertint aquesta lentitud en proverbi. Significa l'emblema que hem de ser lentíssims en la venjança.

(En una *Prelectio* de 1514 comparava al mentider amb Cal·lipedes tot utilitzat la dita popular “abans s'agafa al mentider que al coix”; vegeu *Sent.* núm. 39 i Erasme 543).

37. SERVIDOR DEL TEMPS*–Temporis minister–*

Al·lusió a l'antic aforisme “Obeeix el temps”, del qual en parlen Plató, Ciceró (*De finibus* 3, 73) i Sèneca (*Medea* 175). Cadascú deu acomodar-se al temps, i no esperar obligar-lo perquè serveixca els seus interessos; millor serà que ell s'acoble a l'estat present de les coses.

(Tello ha trobat també possibles fonts de Ciceró *Att.* 7, 18, 2 i 10, 71, i *Fam.* 9, 7, 1).

38. AMB EL TEMPS, ESTALVIADOR*–Tempori, parcus dispensator–*

És allò antic de “Estalvia el temps”. Res no hauria de ser més estimat per nosaltres, ja que el temps no és altra cosa que la vida que cadascú diu que s'estima tant, mentre que de cap cosa no és més balafiador que del temps. Açò mateix observa Sèneca en *De brevitae vitae* (1, 3-4 i 8, 1).

(De Sèneca vegeu també *Epist. ad Lucil.* 88, 39 i 94, 28).

39. CAL VENDRE CAR EL TEMPS*–Magno vendendum tempus–***40. LA GLÒRIA, COM EL COCODRIL***–Gloria Crocodilus–*

Hi ha un animal al Nil, riu d'Egipte, del qual conten que té aquesta qualitat natural: fuig dels que el persegueixen, i persegueix els que fugen. Així és la glòria: fuig del que la busquen i

segueix els que la menyspreen. Diu Sal·lusti de Cató (*Catil.* 54, 6): “Com menys pretenia la glòria més l’aconseguia”.

(En *De Institutione* i *De officio* citava Cató amb aquesta conclusió: “és millor ser bo a semblar-ho”; vegeu *Sent.* núm. 1120).

41. LA VANAGLÒRIA ÉS EFÍMERA

–*Hemerobia vanagloria*–

Escriu Aristòtil que a l’Hípanis, riu de l’Escítia, naixen uns insectes que mai arriben a l’endemà. Per aquest motiu s’anomenen *efemerides* i *hemerobiai*, com si diguérem “que dura un dia”. Així de lleugera és la glòria: s’acaba ràpidament i no pot ser duradora.

(Tello proposa Aristòtil, *Hist. An.* 5, 19, 552b).

42. APRÉN A VIURE

–*Disce vivere*–

43. APRÉN A MORIR

–*Disce mori*–

Ambdues coses s’han d’aprendre per igual: viure i morir rectament. Ningú no mor rectament si no ha viscut rectament. Aquest és l’exercici de tota la vida: viure bé i no morir amb esperit malvolent.

(En *Exercitatio* torna donar consells semblants als estudiants; vegeu *Sent.* núm. 3360).

44. VIU PER A SOBREVIURE

–*Vive ut post vives*–

S’ha de viure ací de tal manera que arribem a l’altra millor, i per tant vertadera vida, ja que la vida present, ¿què és sinó una peregrinació?

(La idea de la vida com a peregrinació l’exposa Vives en diverses obres: vegeu *Sent.* núm. 1570, 1613, 3157 i 3179, i també Erasme 3974).

45. LA VIRTUT S’EXERCITA, NO DESAPAREIX

–*Virtus exercetur, non perit*–

46. LA VIRTUT GENEROSA S’ENCÉN AMB UNA BUFADA

–*Generosa virtus flatu accenditur*–

47. LA VIRTUT CREIX AMB LES ENEMISTATS DE LA FORTUNA

–*Virtus inimiciis fortunae crescit*–

Les tres sentències pertanyen al mateix tema: la virtut es fa més gran en les adversitats, que són com la matèria dels seus creixements. La segona pot referir-se tant a la bufada de la fortuna indignada com a la lloança.

(De nou el tema de la virtut; vegeu emblemes núm. 7-9).

48. LA CALMA S'IMPOSA

–*Extorquet quies*–

No hi ha govern és més fort i poderós que el tranquil, en el qual hi ha més autoritat i majestat que en el violent i el turbulent. Així ho descriu Virgili en el primer llibre de la *Eneida* (1, 148-152): “I com en un gran poble... [quan esclata la sedició..., calla davant un home seriós per la pietat i els mèrits i alça les orelles...]”. I Claudià diu sobre el *Consolat de Mal·li Teodor* (vers 10): “El govern violent, com que té molta empena, té menys forces; més ràpidament és menyspreat i més fàcilment es trenca”.

49. EL GOVERN ATEMOREIX

–*Terret imperium*–

Es refereix al govern violent, que certament provoca por, però afebleix les forces dels súbdits.

50. GOVERN BENIGNE, MANA MÉS

(*Blandum imperium imperiosum*)

Així és: té forces més grans i obliga amb més força. Diu Ausoni (*Praef. Theod. Agust*, 10): “La força s’oculta en un govern suau”.

(Ho recorda en *De institutione*; vegeu *Sent.* núm. 1131).

51. LA PACIÈNCIA, VENCEDORA DE TOT

–*Domitrix omnium patientia*–

Diu Virgili (*Eneida* 5, 710): “S’ha de superar tota fortuna suportant-la”. La fortuna, les vicissituds humanes i la impetuositat dels homes són aturades si se’ls oposa el dic de la paciència. Ho demostraren els màrtirs de la nostra religió.

(Semblant a l’emblema núm. 11. En *De concòrdia* hi torna a insistir; vegeu *Sent.* núm. 1839).

52. UN SOL DIA NO DONA NOBLESA

–*Nobilitatem non dat unus dies*–

Ningú no és noble perquè haja nascut d’uns o altres pares, ni fa noble l’avinentsa del naixement, que ocorre en un sol dia, sinó els actes insignes de virtut. Diu Juvenal (*Sàtires* 8, 19-20): “Encara que els avantpassats adornen completament els teus atris amb figures de cera, sols la virtut és l’única noblesa”.

(En *Exercitatio* insisteix en aquest idea; vegeu *Sent.* núm. 3432).

53. LA VIRTUT FA EXCEL·LÈNCIA, NO LA SANG*–Generositas virtus, non sanguis–*

Tendeix al mateix. Per inducció arribem a la mateixa conclusió: quin cavall és excel·lent? quin gos? no ho és el millor? I això es pot dir de la resta d'animals i races. Per tant, l'home excel·lent no és altre que el que és el millor.

54. LA FORTUNA MASSA FALAGUERA, UN PARANY*–Fortuna nimis blanda, hamata–*

Diu Publili en els *Mims*: “La fortuna, quan afalaga, porta engany”. No hi ha cap altra fortuna que Déu. Estem advertits de què no ens deixem portar ni fiar-nos de la prosperitat del cos o de les riqueses; aquestes solen ser conegudes amb el nom de fortunes. Però Déu no ens enganya; som nosaltres els que ens enganyem a l'utilitzar les coses de forma estúpida.

(La sentència de Publili la citava uns anys abans en *Pompeius fugiens*; vegeu *Sent.* núm. 251 i també els següents emblemes).

55. COM MÉS AFALAGADORA LA FORTUNA, MÉS ENGANYOSA*–Fortuna fallacior, quo blandior–*

Aquest emblema li l'havia donat jo al cardenal de Croy per a la moderació del seu esperit. Però no fou tant un emblema com un vaticini, perquè quan la fortuna més efusivament s'havia vessat en ell i en el seu oncle el senyor de Chièvres, de sobte se'ls engolí a tots dos, però al cardenal essent encara un joveçol d'uns vint anys.

56. LA FORTUNA MÉS ESTABLE, LA MÉS NÈCIA*–Stabilissima fortuna stultissima–*

Una semblant de Publili Sirus: “A qui la fortuna afavoreix, el fa estúpid”. En efecte, retira la intel·ligència, i a causa de tants fets exitosos l'esperit humà s'esdevé arrogant, de tal manera que ja no suporta a penes els altres ni a si mateix. Recorde que la teua mare, dona sapientíssima, em va dir quan retornàvem en barca de Sion a Richmond, que ella preferia una fortuna moderada i mitjana que no una molt dura o molt favorable. I que si havia de triar entre de les dues, elegiria d'immediat la més trista abans que la més afalagadora, perquè als infeliços no els falta consol, mentre que als molts afortunats el manca el seny. Aquesta dita d'un cor modest i savi, jo l'he divulgat entre molta gent d'aquest regió.

(Per carta li contava açò mateix al seu amic F. Cranevelt; vegeu *Sent.* núm. 944).

57. COS BOIG, FRÀGIL*–Corpus excors fragile–*

Diu Horaci (*Carmina* 3, 4, 65): “La fortalesa sense consell, s'afona en la seua grandesa”. I en Ciceró trobem sovint: “De res serveix la força sense el consell” (*De senectute* 17).

58. EL COR, ENCARA QUE INCORPORAL, ÉS FERM*–Cor, vel incorporeum, firmum–*

El consell té gran força per ell mateix, encara que manquen les forces del cos; ho mostra la natura en les formigues i les abelles. Diu Sal·lusti (*Catil.* 1, 5-6) que “les empreses grans no es porten a terme ni per les forces ni per la velocitat del cos sinó pel consell i l'autoritat”. Hi ha una sentència idèntica de Ciceró, en el *Cató el major* (*De senectute* 17).

59. PER ALS FIDELS NO HI HA FORRELLATS*–Fideli nullae serae–*

Tot li ho confien, res té tancat. Diu Teognis (*Elegies* 76): “Oh Cirne, l'home lleial val més que la plata i l'or”. Per contra, per a l'infidel res està prou tancat.

60. L'AUTORITAT ÉS L'ARMA DELS AFERS*–Auctoritas rerum gerendarum, telum–*

Més coses aconsegueix l'autoritat que la força, o fins i tot que els consells. Açò pot demostrar-se en el prínceps que porten endavant grans empreses, no tant per les riqueses o la saviesa com per l'autoritat i la majestat. Deia Cèsar que les guerres les conclou sobretot la fama. També importa molt que es diga que un és honorat o deshonorat, com diu Eurípides en *Hècuba* (305-320).

61. AL VERAÇ EL CREUEN, FINS I TOT QUAN MENTEIX*–Veraci creditur, et mentienti–*

A causa de la seua autoritat i la confiança obtinguda.

62. AL MENTIDER NO EL CREUEN, ENCARA QUE JURE*–Mendaci non creditur, et iurato–*

Li preguntaren a Aristòtil què hi guanyaven els mentiders; respongué: “que quan diguen la veritat, ningú els crega”.

(Aquesta idea apareix també en *De disciplinis*; vegeu *Sent.* núm. 2846. La citació d'Aristòtil en Diògenes Laerci, *Vita et.*, 5, 17;).

63. L'AMOR ÉS IMANT DE L'AMOR*–Magnes amoris, amor–*

No hi ha res que atraga tant l'amor com l'amor. Diu Marcial (*Epigrames* 6, 11, 10): “Açò no s'aconsegueix amb paraules, Marc; per a ser estimat, estima”. És natural entre les coses algun

tipus de conjunció i d'harmonia, de manera que ningú odiarà a qui l'aprecia; sobre açò parlen Plató, Sèneca i altres.

(La cita de Marcial la torna a utilitzar en *De anima et vita*; en *Sent.* núm. 3612 s'explica que potser la traguera de Sèneca *Epist.* 9, 6, que arreplega la sentència d'Hecató: “si vols ser estimat, estima”)

64. L'AMOR, UN ELIXIR

–*Philtrā, amor*–

Per això no cal cap altre beuratge amatori per a guanyar l'amor que el mateix amor.

65. *LA MODÈSTIA, IMANT DE L'AMOR

–*Magnes amoris modestia*–

Perquè la modèstia és, per la seua naturalesa i principalment, una virtut que lluu en el rostre, en el gest i en totes les accions amb complaença dels qui ho observen.

66. L'AMOR, GRAN ESCORTA

–*Magnum satellitium, amor*–

Diu Claudià (*De IV Consulatu Honorii* 281): “Ni els sentinelles ni les llances que envolten protegeixen tant com l'amor”. I Sal·lusti (*Guerra de Iugurta* 10): “Ni les armes ni les riqueses són la defensa del regne, sinó els amics, ja que ningú no vol perjudicar a qui estima”. Semblant és el que ve a continuació.

67. L'AMOR, RIQUESA SOLIDÍSSIMA

–*Firmissimae opes, amor*–

No solament impia sinó també estúpida, fins i tot en els negocis mundans, és l'afirmació d'aquells que diuen que tot es basa en els diners i que l'amor pot ben poc, quan hem vist que grans fortunes s'han arruïnat a causa de l'odi, mentre altres petites o fins i tot febles, s'han consolidat per l'amistat. D'ací ve la vella dita: “On hi ha amics, hi ha riqueses”. En altre temps, entre els germànics i els escites, no hi havia altre tipus de riqueses.

(En diferents obres parla Vives de l'amistat; vegeu emblema núm. 12 i les més de 30 referències en *Sent.* Tello proposa com a fonts d'aquest, Plaute, *Truc.* 885, Quintilià, *Inst.* 5, 11, 41 i Erasme 224).

68. ON HI HA TERROR, HI HA TEMOR

–*Ubi terror, ibi timor*–

És necessari que tinga por qui aterreix els altres; tret d'un sentència molt coneguda (Sèneca *De Ira* 2, 11, 3).

(En *De Anima*, *Sent.* núm. 3754, fa referència a la màxima que ve també en Sèneca *De ira* 1, 20, 4 on atribueix a Calígula la frase: “que m’odien mentre em temen”. Vegeu també *De clementia* 1, 12, 4 i Erasme 1862).

69. ON HI HA TERRA, HI HA ESPINES

–*Ubi uber, ubi tuber*–

Deia Apuleu en les *Flòrides*: “Res ha donat Déu a l’home que no vaja barrejat amb alguna dificultat; de la mateixa manera que en l’alegria més gran s’amaga alguna queixa, encara que siga petita, per la barreja de mel i fel: on hi ha terra fecunda, hi ha espinars” (*Florida* 18).

70. DÉU PROPOSA: TOT PEL TREBALL

–*Omnia proposuit labori Deus*–

Diu Horaci (*Sàtires* 1, 9, 59-60): “La vida no dona res als mortals sense un gran esforç”. I Virgili (*Geòrgiques* 1, 145-146): “L’esforç immens tot ho venç”. Conten els mites que Júpiter va exposar als homes en venda totes les coses al preu del seu treball. És inimaginable quant pot fer la diligència en totes les coses, per petites que siguen, com escriu Plini sobre les formigues (*Naturalis Historia* 11, 36).

(En *De disciplinis* fa la cita de Virgili més llarga; vegeu *Sent.* núm. 2186).

71. LES COSES DESMESURADES SÓN FEBLES

–*Immodica, imbecilia*–

72. LES MODERADES, FERMES

–*Modica, firma*–

Com que Teopomp, rei dels espartans, s’havia enfrontat als èfors pel govern del regne, queixant-se la seua muller perquè entregaria als fills un poder menor que el que havia rebut de son pare, si bé més ferm, digué: “Precisament les coses mesurades són les de millor governar, més estables” (Plutarc, *Licurg* 6, 7f). Aquesta dita pertany a tots dos emblemes: en la vida les coses mitjanes són més satisfactòries i estables que les desmesurades i enormes. D’on ve allò d’Hesíode (*Treballs i dies* 40): “la meitat és més que el tot”, perquè la mitjania és més avantatjosa que l’excés. I Claudià també diu (*In Rufin.* 1, 215): “Es viu millor amb poc”.

(Aquestes idees ja les l’havia expressat Vives al seu amic Cranevelt per carta; vegeu *Sent.* núm. 493, 514 i 515, on se cita Horaci *Carmina* 2, 10, 5, Lucà *Pharsalia* 4, 377 i Erasme 895).

73. GRAN, GRÀCIES ALS MENORS

–*Magnus, ope minorum*–

Ningú no arriba a la grandesa si no és amb l’ajut dels menors. Per la qual cosa és més greu menysprear els més febles, per l’ajut dels quals ell s’ha elevat on li és permès fer tals coses.

74. LA VIRTUT VENÇ LA FORÇA*–Vicit vim virtus–*

La virtut, com a pròxima a Déu, derrota totes les forces dels homes.

75. LA VIRTUT TOMBA LA FORTUNA*–Stravit fortuna virtus–*

S'ha mostrat amb molts exemples que la virtut és més poderosa que les riqueses i que les contingències casuals, de manera que homes grans i excel·lents per la seua virtut, sublimes i agosarats, han superat les adversitats humanes; per ells les riqueses s'han esfondrat i la seua virtut les ha superat, com Sòcrates la presó, Rutili l'exili, Cató les enemistats dels poderosos i els nostres màrtirs les més grans atrocitats.

76. FORTALESA DAVANT LA FORTUNA, NO DAVANT ELS HOMES*–Fortitudo in fortuna, non homines–*

No és fortalesa ferir, abatre o produir una desgràcia als homes; açò és propi de les bèsties, no de les persones. La verdadera fortalesa és reprimir els vicis, menysprear els atzars i no tèmer perdre res més que l'honestedat.

77. LES MILLORS COSES SÓN ALIMENT DE L'ENVEJA*–Optima cibus invidiae–*

L'enveja solament mossega les coses excelses i òptimes; i menysprea les febles, les abjectes i les vils: no són per a ella bon menjar. És molest suportar l'enveja, però més molest és no tenir res envejable.

(És un dels defectes més tractat i rebutjat per Vives; dedica una capítol sencer en el seu tractat *De anima*; vegeu *Sent.* núm. 3764-3780).

78. L'ENVEJA, UN VERÍ PER A SI MATEIX I PER ALS ALTRES*–Invidia sibi et aliis venenum–*

Destruïx altres coses, però primer a si mateix. L'enveja és molt dolenta en els altres, però molt justa en un mateix, perquè consumeix com un verí aquell en qui es troba i es venja del qui l'ataca.

79. L'ENVEJA, UNA VIBRA*–Invidia vipera–*

Diuen que la vibra naix mossegant els costats de la seua mare, de manera que abans d'eixir ha mort la mare. Així és l'enveja: primer que tot mata a aquell en el qual s'ha generat, i després es revela com una fera molt verinosa.

80. PER A DÉU, COM PER A L'HOME*–Quod Deo et homini–*

És just que nosaltres mateixos ens mostrem condescendents i obedients a la voluntat de Déu, i que ens agrade el mateix que a Déu, perquè ningú no s'indigne ni desaprove quan les coses d'esdevenen d'una o altra manera, essent Déu l'autor de tot i nosaltres ignorants de cap on van les coses.

81. DONAR, AMB ULLS TANCATS*–Da caecus–***82. REBRE, AMB ULLS OBERTS***–Acciġpe oculatus–*

Convé que el que dona no recorde el favor i no mire massa a qui dona; és millor que aparte la mirada contínuament perquè no sembla que retreu, culpa o busca la lloança. En canvi el qui rep ha de mirar no tant el do com el donant, i recordar sempre la gràcia rebuda. Per això inventaren que les Gràcies eren tres: dues que mai no miren enrere, i la tercera que mira sempre les anteriors.

(En *De subventione pauperum* i en *De Communionem rerum* insisteix en la idea dels savis de l'antiguitat i dels Fets dels Apòstols 20, 35: és més bonic donar que rebre; vegeu *Sent.* 510, 1403 i 3107).

83. EL BO, HO ÉS PER A BONS I PER DOLENTS*–Bonus, bonis et malis–***84. EL DOLENT, NI PER A DOLENTS NI PER A BONS***–Malus, nec malis nec bonis–*

El bo és admirat i estimat pels bons i pels dolents; el dolent ni per uns ni per altres.

85. LA PROTECCIÓ, EN LA INNOCÈNCIA*–Praesidium, in innocentia–*

Entre tants perills d'aquesta vida, estant totes les altres coses sotmeses a la injustícia, la innocència no pot ser danyada. I quan la resta de coses són fràgils, efímeres i febles, solament la innocència aconsegueix que cap d'elles pugui afectar-nos i que ningú no confie més en cap altra cosa o que haja de preparar altres proteccions per a la seua salvació. Així no solament viu protegit entre els perills sinó també segur entre els terrors més grans. Com diu Plini en el prefaci: "La innocència és la més elevada qualitat del homes" (*Naturalis Historia*, prefaci 9).

(En *De ratione dicendi*, tot citant Sal·lusti, *Bellum Iugurt.*, 31 1, recorda Vives que en "en la innocència hi ha més de perill que d'honor"; vegeu *Sent.* núm. 2912).

86. AFANYA'T A POC A POC**–Matura–**

O dit d'una altra manera: "apressa't lentament". Segons Suetoni (*Augustus* 25, 74 i 78), és una dita d'August per la qual devem entendre que en la gestió dels negocis cal barrejar la celeritat amb la lentitud, i que res no s'ha de fer ni massa ràpidament ni massa lentament. Aquests dos significats poden estar inclosos en una sola paraula, *Madura*, com porta Sal·lusti (*Bellum Iugurt.* 64 i 85): "Abans de començar res, pren consell, i una vegada l'hages pres, cal que ho faces d'hora". Si a l'hora de consultar ho hauries de fer amb calma, a l'hora d'actuar, si ha estat seriosament deliberat, ho hauries de fer amb més rapidesa.

(L'havia inclòs en el pròleg com a exemple d'emblema elegant. Vegeu *Sent.* núm. 1310 on es recorda Gelli, *Noct. Att.* 10, 11 i Erasme 1001).

87. DE LA CIGONYA, EL BENEFICI**–Ciconiae, beneficium–**

És costum de la cigonya que un dels pollets es quede a la casa en la que ha estat el niu. Aleshores alimenta i porta sobre el seu muscles els pares afectats per la senectut, durant tant de temps com ella mateixa havia estat criada mentre fou menuda i feble; per això es diu en grec *antipelargein* (mostrar pietat filial a imitació de la cigonya). Així, molt adientment, es posa el benefici en ella i en el homes agraiïts que se signifiquen per aquesta senyal, encara que s'ha d'aplicar a tot el que pugues, tal com els nostres compatriotes diuen popularment: "Fes el be i no mires a qui", però gratuïtament, sobretot per donar exemple.

(El terme *antipelargein* en Erasme 901).

88. LA VIDA HUMANA, UNA COMÈDIA**–Comoedia vita humana–**

En efecte, ve a ser una mena de joc en el qual cadascú representa el seu paper. Cal procurar aquesta obra transcórrega amb sentiments moderats, i que no siga un cruenta o funesta catàstrofe, com sol ocórrer en les tragèdies, sinó alegre com en les comèdies. Per això s'afig (la següent sentència).

(L'obra *Fabula de homine* comença dient açò mateix; vegeu *Sent.* núm. 182).

89. QUE LA VIDA NO SIGA UNA TRAGÈDIA**–Ne vita tragoedia–**

En la qual tot es turbulent i cruel.

90. CONFIA OBRANT BÉ**–Confide recte agens–**

Si eres innocent, no tingues por de ningú, ja que ningú pot fer mal a l'esperit honest; i si algú fa mal al cos, ho fa fins el punt d'alliberar l'ànima del cos, com d'una presó, cap a la llibertat i la vida vertadera.

91. LA VERITAT ÉS FILLA DEL TEMPS

–Veritas temporis filia–

Una veritat que durant molt de temps va estar oculta, al cap del temps es mostra i apareix, perquè ningú no confie en la mentida o considere que la veritat sempre estarà amagada. Segons Ciceró (*De natura deorum* 2, 5), “el temps borra les falses opinions i confirma els judicis de la natura”.

(Aquesta idea la repeteix Vives almenys en cinc obres, en diferents contextes; vegeu *Sent.* núm. 36, 294, 295, 1096 i 1382. Tello observa que aquest emblema va ser la divisa del regnat de Maria Tudor).

92. EL TEMPS, UN LLOP PER A LA MENTIDA

–Lupus mendacio, tempus–

Així és: la devora i la destrueix.

93. LA VERITAT ÉS ATACADA, PERÒ NO DERROTADA

–Veritas premitur, no opprimitur–

La veritat pateix, però al final s'obri pas.

(L'havia inclòs també en IAS núm. 491-492 i la repetirà en *De veritate*; vegeu *Sent.* núm. 3975 i 4104).

94. LA MENTIDA, AMIGA DE LES TENEBRES

–Mendacio, comites tenebrae–

Perquè finalment es fa fosc, i aleshores estima les tenebres amb les quals protegir-se.

95. LA CLAROR, AMIGA DE LA VERITAT

–Veritati splendor comes–

96. L'EXILI ÉS ESTAR ENTRE ELS DOLENTS

–Exilium inter malos–

L'exili no és estar absent de la pàtria sinó dels bons, i viure entre els dolents. Els de Sínope havien desterrat Diògenes el Cínic; i Diògenes digué: “Soc jo qui els he desterrat”, ja que ell vivia a Atenes i aquells en la barbàrie del Pont.

(Ho conta Diògenes Laerci, *Vita et.* 6, 20-212. La idea d'exili com a estar lluny del be o dels bons també en *Excitationes* i en *De veritate*; vegeu *Sent.* núm. 3188 i 4173).

97. * LA PÀTRIA DELS BENS ÉS DOLÇA

–*Dulcis bonorum patria*–

Quasi del mateix significat que l'anterior. Si haguérem pogut viure en soledat, hauríem elegit per a viure una terra que donara excel·lents fruits. Però des del moment que hem nascut per a la societat, s'ha d'elegir la residència en aquella regió que genera homes excel·lents o amb propensió natural o educació rectes, amb costums sagrats. De manera que l'exili existeix si vius entre dolents; però vius en la teua pàtria si ho fas entre els bons, encara que com a peregrí hages nascut en altre lloc.

98. NO EMBOGESQUES ALEGREMENT

–*Ne hilarem insaniam insanias*–

És sentència de Sèneca (*De vita beata* 12, 1), referint-se a qui amb ment abjecta o sufocada s'ha lliurat a les passions i els plaers.

99. ENTRE ESPINES, SEMPRE CALÇAT

–*Inter spinas calceatus*–

Adverteix aquest emblema que no hem d'actuar entre els enemics de forma incauta; i com que aquesta vida està envoltada d'enemics, cal circumspecció i gran cautela per a passar-hi entremig.

100. SEGUEIX DÉU

–*Deum sequere*–

El vell aforisme grec *epoi theou* pot traduir-se com “Déu es el guia”, per tal que et confies totalment al seu guiatge i providència en la milícia d'aquesta vida, obeïsquies les seues ordres i imites el seu exemple.

(La idea de la vida com una milícia, ja l'havia publicat en *Christus Iesus* i en *Somnium*, i la repeteix en obres posteriors; vegeu *Sent.* núm. 1 i 138 i Sèneca *Epíst.* 51, 6 i 96, 5. Així també comença l'*Enchiridion* d'Erasmé).

101. VAL MÉS FAMA QUE RIQUESES

–*Fama pluris quam opes*–

És més agradable i més útil. Veiem a moltes persones desposseïdes de grans riqueses a causa d'una fama adversa, i a altres enriquides a causa d'una reputació propícia i favorable.

102. VAL MÉS VIRTUT QUE FAMA*–Virtus pluris quam fama–*

Una realitat sòlida, ferma i constant ha de valorar-se més que una de fictícia i coberta d'ombres. I el cos, no val més que una ombra?

103. LA GLÒRIA ÉS L'OMBRA DE LA VIRTUT*–Virtus umbra gloria–*

Sentència de Sòcrates. Per això és més curt el camí a la glòria a través de la virtut, de manera que per a mantenir l'ombra no convé emportar-se la virtut sinó el cos.

(Aquesta imatge bonica de l'ombra, la va utilitzar en *Somnium* i la utilitzarà de nou en *De Institutione foeminae*; vegeu *Sent.* núm. 344 i 1119. Tello afig la referència Ciceró, *Tuscul.*, 1, 45, 109).

104. POSA ELS ULLS EN EL PIT*–Oculos in pectus–*

En el pit està el cor, seu dels pensaments. És com dir “Coneix-te a tu mateix”.

105. NO SERÀS ESTIMAT A LA FORÇA*–Non extorquebis amari–*

Ho diu Claudià en el *Panegíric del IV Consolat d'Honori* (vers 282). Es poden obtenir per la força les demés coses, però a l'amor no se li pot fer violència.

(Vives també l'atribueix a Publili Sirus en *De Institutione foeminae*; vegeu *Sent.* núm. 1017, i també 3631 i 3632).

106. EL TEMPS, GRAN DEVORADOR*–Tempus edax rerum–*

La sentència és d'Ovidi en el llibre 15 de la *Metamorfosi* (vers 234) i d'Aristòtil. Totes les coses amb el temps es consumeixen i desapareixen, excepte Déu i els esperits als quals Ell ha fet participar la immortalitat.

(La inclou també en *De concòrdia*; vegeu *Sent.* núm. 1886).

107. ENS AGUANTEM SOBRE LA MA DE DÉU*–Subiecta Dei manu consistimus–*

Ni els àngels ni les nostres ànimes són per natura immortals sinó per voluntat de Déu. No n'hi hauria res que durara un moment si no ho sostinguera la cura de Déu que en regeix. Per això, davant tanta feblesa, és més intolerable la supèrbia o la ingratitude si no reconeixes de qui és el do de la vida i totes aquelles coses amb les quals t'envaneixes.

108. LA GLÒRIA, EL VENT LA DISSIPA

–*Gloria vento discutitur*–

Sent així que no és altra cosa que una mena de bufada.

(En *De veritate*, tot citant el Salm 39(38), 6 dirà: “un buf és tot home vivent”; vegeu *Sent.* núm. 4278).

109. PER L'ENVEJA, AMAGA L'OPULÈNCIA

–*Propter invidiam, vela opulentiam*–

Diu Sal·lusti (*Bellum Cat.* 6, 3), que “l'enveja va nàixer de l'opulència”... Per això les riqueses s'han d'ocultar, perquè no desperte en nosaltres l'enveja, ja que és feixuc mantenir-la, encara que no faça mal.

(Vegeu els emblemes 77-79).

110. ELS CÀRRECS SÓN CÀRREGUES

–*Honores onera*–

Els investits en dignitat o honor han de suportar moltes preocupacions i maldecaps i afrontar molts treballs, sobretot si pretenen conservar el càrrec. No seria menys elegant si es diguera: “Els feixos són feixucs”. Els feixos eren els distintius dels magistrats romans, i feixucs i pesats són també els fardatges.

(L'inclourà també en *De Institutione foeminae*; vegeu *Sent.* núm. 1124).

111. LES ARRELS DE LA VIRTUT SÓN FONDES

–*Virtus radices altae*–

Es refereix a la fermesa de la virtut, mentre que la resta de coses a penes estan agafades al sòl.

112. LES COSES IMMORTALS SÓN PREFERIBLES A LES MORTALS

–*Mortalibus immortalia praeferenda*–

De manera que la virtut i el seu premi etern, han de preferir-se a les riqueses, els honors i qualsevol tipus d'afectes humans.

113. EL TEMPS VOLA*–Alata aetas–*

Perquè se'n va volant ràpidament: “Els dies fugen i ho hi fa fre que els ature” (Ovidi, *Fasti* 6, 772). I més encara si la vida és feliç, ja que les coses dolentes romanen més temps i afeixuguen.

(Una anys abans, en *Meditationes*, ja feia la citació; vegeu *Sent.* núm. 88).

114. SIGUES CONFIAT, PERÒ NO REFIAT*–Fidens, non confidens–*

Cal esperar de bona fe, però no de forma estúpida o imprudent. Com que el futur és incert, ni en la felicitat s'ha d'enaltir l'esperit, ni en l'adversitat aixafar-se. Tanmateix, no s'ha d'esperar o escometre allò que és superior a les nostres forces, o que excedisca els límits de la vergonya.

115. QUE DOLGA EL QUE AVERGONYISCA*–Cuius pudebit, pigeat–***116. NO FACES EL QUE NO VOLDRIES HAVER FET***–Ne feceris quod factum nolis–*

En tot s'ha de tenir en compte el fi, i és estúpid de realitzar allò que després et costarà molt de reparar. No ho faces, perquè poc t'aprofitarà el penediment.

117. LA SUPÈRBIA PER FETS D'ALTRE ÉS ESTÚPIDA*–Stulta de alienis superbia–*

Així és: sembla absurd que t'envanisque d'aquelles coses que no són teues. S'explica què és d'altre en el següent emblema.

118. ÉS D'ALTRE TOT ALLÒ QUE ES POT PERDRE*–Alienum quicquid adimitur–*

Allò que ens pot ser llevat, no és nostre, com les coses fortuïtes i corpòries. Sols l'ànima és nostra.

119. ALLÒ QUE T'HA DEIXAT LA FORTUNA, T'HO LLEVARÀ*–Quod commodavit fortuna, tollet–***120. ALLÒ QUE T'HA MANLLEVAT LA NATURA, T'HO RECLAMARÀ***–Quod mutuavit natura, repetet–***121. ALLÒ QUE T'HA PROCURAT LA VIRTUT, HO RETINDRÀS***–Quod paraverit virtus, retinebis–*

Semblen prestades per la fortuna aquelles coses que s'han de retornar idèntiques. Són manlevades per la natura aquelles que són semblants, no idèntiques. Però les unes i les altres no les retindrem entre nosaltres més temps que el que permeta l'acredor o el prestamista. En canvi, com diu Sal·lusti (*Bellum Iugurt.* 2), “les accions insignes de la virtut, com l'ànima mateixa, són immortals”.

122. EL PRÍncep HA D'OPINAR MILLOR QUE ELS PARTICULARS

–Princeps, privatis sublimior, sentiendo–

No està bé que el príncep excel·lisca per damunt de les persones particulars solament per les seues riqueses o el seu poder, sinó pel seu criteri i per les opinions sapientíssimes, elevades per damunt del sentir popular; de manera que no es commoga per temes menors i simples, com ho fa el populatxo, sinó que així com en ell es troba la dignitat, també es trobe una singular saviesa. És indigne que aquells a qui els altres obeeixen, no jutgen millor sobre els problemes que el poble ignorant.

123. EL PRÍncep HA DE PROCURAR PER TOTHOM

–Princeps multis consulendo–

Açò és precisament el que ha de fer el príncep: anteposar el bé públic al seu particular, i pensar que no hi ha entre els súbdits ningú la cura del qual no li corresponga especialment. D'aquesta manera el príncep aconsegueix la seua tasca deixant de banda els seus propis interessos i preferències, concentrant-se en els comuns. Els prínceps han estat elegits perquè, deslligats de preocupacions privades, vetllen per les públiques. Es podria expressar també així: “governar és un deure, no tenir un regne” (Sèneca, *Epist.* 90, 5).

124. SIGUES RESPECTABLE A TU MATEIX

–Tu tibi venerabilis–

Per respecte a tu mateix no facis ni penses res indigne.

125. EL MAL OCULT, EL PITJOR

–Malum occultum perniciosissimum–

Així és: ni el penediment pot esborrar-lo, ni el càstig suprimir-lo, ni l'explicació alleugerir-lo, ni el consol suavitzar-lo, tant si es tracta d'un delictes com d'alguna passió.

126. NO MIRAR LA DURADA, SINÓ LA QUALITAT

–Non quam diu, sed quam bene–

Es refereix a la vida i a totes les accions. A moltes persones els toca un temps breu, o de vida o per portar endavant algun projecte. A ningú no se l'ha privat de la facultat de fer correctament en qualsevol temps allò que haja decidit. Per això no importa com siga per a ell

la durada, sinó la qualitat de la realització. No és necessari que la vida, per a què siga bona, siga llarga; és possible viure santament un sol moment.

(Emblema clarament estoic; vegeu Sèneca, *Epist.*, 101, 15).

127. MILLOR NOM QUE RIQUESES

–Nomen prae opibus–

En efecte, cal donar més importància al bon nom que no a les riqueses abundants, segons la sentència de Salomó (Proverbis 22, 1).

128. SI T'ODIEN, QUE SIGA SENSE RAÓ

–Odiosus modo immerito–

No et preocupes perquè algú t'odie, mentre això no siga per culpa teua, per haver fet alguna cosa digna d'odi.

129. LA INGRATITUD PERJUDICA A MOLTS QUE NO HO MEREIXEN

–Ingratitudo multis immerentibus noxia–

Així és: els homes deixen de fer el bé si es troben amb persones ingrates; de manera que deixen d'escoltar els agraïts, per culpa dels desagraïts. Per això a Macedònia hi havia una llei que castigava els ingrats, perquè aquest vici semblava molt perjudicial per a la convivència i per a la societat.

(En *De consultatione* ja advertia d'aquest comportament; vegeu *Sent.* núm. 1300).

130. LA INJÚRIA, VENJAR-LA AMB L'OBLIT

–Iniuria oblivione ulciscenda–

No hi ha venjança més certa contra la injúria que oblidar-la; així ni turmentarà l'esperit, ni perjudicarà més que si no s'haguera produït.

(En *De anima* considerava l'oblit una qualitat apta també per l'amistat i l'amor; vegeu *Sent.* núm. 3617 i 3655).

131. DECISIÓ PRECIPITADA, ACOMPANYANT DEL PENEDIMENT

–Praecipitis consilii assecla poenitentia–

Per això, abans de decidir res, s'ha de pensar i deliberar molt. Sentència trenta de Plató.

132. SI PER A UN, PER A TOTS

–Quod uni et omnibus–

Tots els homes hem sigut creats iguals per llei; el que li passa a un, pot passar a tots; que ningú, en veure els mals dels altres, crega que està segur.

133. NO DONAR FERRO AL FOC

–Ne ferrum igni–

La ira no s'ha d'armar amb espasa. És un dels emblemes de Pitàgores.

(Està en Diògenes Laerci *Vita et.* 8, 1, 156. La utilitza Vives també en *De pacificatione* i en *De subventione*, que possiblement venia de Ciceró, *De off.* 3, 95; vegeu *Sent.* núm. 1484 i 2063 i Erasme 108 i 3711).

134. EL FOC S'APAGA AMB LLÀGRIMES

–Lacrimis ignis extinguendas–

Calma la ira contra tu amb llàgrimes, amb penediment i amb petició de perdó no solament de Déu sinó també dels homes. No és vergonyós demanar perdó; vergonyós és tenir com a enemic a Déu o a l'home.

135. BAIXA EL CAP DAVANT UN SUPERIOR

–Fastigio caput summitte–

Cedeix davant el poder; no lluites amb un que és més ric, superior o millor, on no es tracta el tema de la virtut.

136. NO COMPLAURE'S AMB LA FALSA REPUTACIÓ

–Falso nomine non gaudendum–

Perquè és fluixa i fugaç; i no serveix de res: la consciència protesta.

137. AMIC, COM SI NO N'HI HAGUERA ALTRE

–Amicus ut non alius–

138. ENEMIC, COM SI NO HO FORA

–Inimicus ut non idem–

Has d'estimar, considerar i tractar l'amic com si no poguera fer-se enemic. En canvi, has d'odiar l'enemic com si alguna vegada haguera de ser amic. Amb aquesta sentència Ciceró (*De amicitia* 59) rebutja la de Bias de Prienne, que Publili va seguir en els seus *Mims*.

(Reprén la idea en *De officio mariti*; vegeu *Sent.* núm. 1636 i 1637).

139. SIGUES EL QUE VOLS SEMBLAR

–Quod videri vis esto–

No n'hi ha camí més fàcil. No valen les mateixes coses fingides o simulades que les vertaderes i segures; aquestes tenen una gran força, les altres són febles.

140. LA MIRADA, EN LA META**–Oculum in metam–**

En totes els assumptes s'ha de mirar sempre la finalitat i l'acabament, no fora que les coses del moment ens enganyen perillosament. El major error d'aquesta vida és no preveure el resultat de les coses.

141. EL CULPABLE TEM LA PENA**–Nocens metuit poenam–****142. L'INNOCENT NO TEM NI L'ATZAR****–Innocens nec casum–**

El culpable, al turmentar-lo la consciència, tem la pena disposada per les lleis. L'innocent, amb la confiança de la consciència, no tem ni tan sols les casualitats humanes perquè tot ho ha dipositat en ell mateix, ço és en el seu esperit i en la seua virtut. Aleshores segueix i confia en Aquell en la mà del qual estan totes les avinenteses.

143. LA SERVITUD PER NECESSITAT ÉS EXCUSABLE**–Excusanda servitus sub necessitate–**

No dic que siga honesta, com Publili, sinó excusable, perquè pot aduir una causa probable que la motive, ja que la necessitat l'empeny. Però és molt important saber quina necessitat s'afaiçona cadascú.

144. QUE NO ET GUANYE UN ENEMIC VERGONYÓS**–Ne a pudendo vincaris hoste–**

Com són els plaers, les passions, les cobejances, la ira i la resta de vicis.

145. NO SIGUES ESCLAU DE COSES INDIGNES**–Turpibus ne servito–**

Com són els vicis, els homes dolents, amb la relació dels quals et fas pitjor i semblés ser col·laborador de les seues iniquitats.

146. FUIG DE L'AMIC HOSTIL**–Amicum inimicum fugito–**

És a dir, de l'adulador, de l'amic fingit i d'aquell que sota el nom de l'amistat odia, menysprea o enveja, perquè hi ha qui estima els amics infeliços i qui enveja els feliços. Aleshores fuig sobretot d'aquells que simulen amor, posant paranyes de probitat i de virtut; o dels que, ostentant familiaritat, aporten ruïna i ignomínia; també dels que animen a les infàmies o els crims o inciten amb el seu exemple.

147. LA LLENGUA, NO MÉS RÀPIDA QUE LA MENT

–Ne lingua mente celerior–

S'ha de pensar primer el que has de dir. Ens ha estat donat un esperit rapidíssim perquè, si vol, res no se li puga avançar. Aquest deu ser el timó de la llengua.

148. GUERRA ALS VICIS

–Bellum cum vitiis–

No s'ha de fer la guerra als homes ni contra ells ostentar fortalesa i vigor, sinó contra els vicis, que són per a nosaltres els vertaders i funests enemics.

149. LES RIQUESES, PENYORES DE LA INJUSTÍCIA

–Divitiae iniuriae pignora–

Sentència d'Euqueri de Lió (*Epist par. ad Valer.*, PL 50 716). Amb molts es comet injustícia solament per llevar-los les riqueses. Són espoliats pels lladres, despullats pels bandolers i assassinats; contra ells es llancen els calumniadors, contra ells sentencien durament els jutges i els condemnen principalment per aquells delictes a causa dels quals els confisquen la fortuna, en els quals ningú no està més segur que el no té res a perdre. Ningú està més aprop del perill que els rics.

(En *Declamationes* ja l'havia citat dient que era un proverbi; vegeu *Sent.* núm. 445. Potser estiga denunciant els motius de persecució d'alguns jueus rics).

150. ELS BENS, PER A FER EL BE

–Bona ad benefaciendum–

No convé que els bens de l'ànima, del cos o externs siguin donats a l'home per a perjudicar, ni atorgats per a fer mal. El seu nom indica això mateix: són per a aprofitar al be propi o als altres.

(En *De concòrdia* ho torna a recordar; vegeu *Sent.* núm. 1976).

151. LA MAJOR RIQUESA, ÉSSER ÚTIL

–Maxime opes prodesse–

Res és més agradable per a qui ho fa i res més segur; perquè qui ha sigut útil a molts, és defensat per molts.

152. EL FAVOR DE L'HOME BO ÉS UN TRESOR

–Thesaurus gratia boni–

Gran és el tresor del favor, que l'home bo deu a canvi del seu benefici. Aquest tresor en cap cas no pot ser espoliat, ni suprimit, ni destruït; segur i preparat, és un acompanyant de l'home viu i fins i tot dels morts.

153. ALLÒ QUE VEUS, NO HO VEURÀS GAIRE TEMPS

–Quod vides non diu–

Tot allò que ara observes en vida, no ho veuràs massa temps: o s'ho emportarà la mort, o se t'emportarà a tu.

(Tello recorda que el rei Eduard VI, en una carta de 1546, cita Vives i aquest emblema).

154. PER A SER VERAÇ, NO SIGUES SUSPICAÇ

–Ut verax, ne suspicax–

Sentència d'Euqueri (*Epist. par. ad Valer.* PL 50, 725). Així és: qui és suspicaç, fàcilment afirmarà coses que no ha experimentat, de manera que mentirà sota l'impuls de la passió.

(L'inclou també en IAS núm. 440 i 500; en *De anima* relaciona la suspicàcia amb la gelosia; vegeu *Sent.* núm. 3779).

155. NO ERES RIC SI NO LES MENYSPREES

–Non dives, ni contempnas–

Sentència de Sèneca (*Epist.* 4, 6 i 11). Ningú fa ús de les seues riqueses com seria convenient ni en pren cap benefici d'elles si, nit i dia, està capficat per elles. En canvi, qui les posseeix como si foren d'altre, les gaudeix de debò com si foren seues. Cap bé no ajuda l'esperit; solament aquell a la pèrdua del qual està preparat. D'ací la sentència de Publili: "Convé menysprear allò que pots perdre".

156. PONDERA

–Expende–

Cal estimar el pes i el preu de cada cosa, tant les que has de dir como les que has de fer: el principi, el desenvolupament i el final de les coses.

(Així ho recorda en *De concordia*; vegeu *Sent.* núm. 1955).

157. SENSE QUEIXA*–Sine querela–*

S’ha de viure la vida de tal manera que no hi haja ningú que es queixe de tu, ni tu mateix queixar-te de ningú o de la fortuna; i no faces injustícia a ningú ni penses que te l’han feta a tu. Sèneca, en *De tranquillitate vitae* (10, 4), diu: “Cal acostumar-se a la pròpia condició i queixar-se d’ella el menys possible, i aprofitar tot el que d’agradable l’envolta. No hi ha res tan amarg en el que un esperit equilibrat no trobe conhort”. Aquest és el meu emblema.

(És el preferit de Vives, propi de l’estoïcisme; vegeu *Sent.* núm. 2007. Tello troba dues referències en *De officio* i en *Declamationes*).

158. FRE EN LA LLENGUA*–Fraenum in lingua–*

Per tal que, solta, no diga el que perjudica; per això s’anomena *desenfrenat*.

159. NO TENIR UN BOU EN LA LLENGUA*–Ne bos in lingua–*

Al·lusió a un vell proverbi: el bou era l’encuny d’una moneda de l’Àtica, i aquesta moneda s’anomenava així; els que callaven, amb silenci comprat, deien que no podien parlar perquè tenien un bou en la llengua. Semblant és el cas en el que Demòstenes, callant per una recompensa i argumentant que el silenci l’hauria provocat una angina, algú va dir: “No pateix una angina, sinó una argentangina”.

(Molt popular en l’antiguitat per a simbolitzar el silenci davant la corrupció i la venalitat; Tello dona més detalls. Vives l’havia citat ja en *Aedes legum*; vegeu *Sent.* núm. 234 i Erasme 618).

160. PENSA SEMPRE EL QUE ÉS IMMUTABLE*–Accurate cogita immutabilia–*

Cal reflexionar molt abans de fer alguna cosa que, una vegada feta, no podràs modificar, com prendre esposa, rebre ordes sagrades, acceptar càrrecs públics, declarar la guerra o mamprendre un combat. Pot tenir una altra interpretació: que pensem molt en les coses eternes de després d’aquesta vida, amb la finalitat de viure ací més santament.

161. MÉS LLARG SI ÉS MÉS SEGUR*–Longius modo tutius–*

Es refereix a la vida. I també al temps, perquè no perseguim abreuaments perjudicials en l’erudició, en l’obtenció de riqueses, o en altres coses semblants. August acostumava dir: “es fa prou ràpid, si es fa prou bé” (Suetoni, *August.* 25).

(Erasme 1001 atribueix la dita d’August a Cató, segons sant Jeroni).

162. CEDEIX AL POBLE, PERÒ NO L'OBEÏSQUES*–Populo cede, non pare–*

No s'ha de lluitar amb la multitud, que és una bèstia de molts caps. Però tampoc assentir a les seues opinions.

163. FINS UN PÈL FA OMBRA*–Et pilo sua umbra–*

Ningú és tan menyspreable que no puga ser útil en algun moment i, cosa que és més fàcil, puga perjudicar. Per això ningú ha de ser menystingut.

(En carta al jove Gil Wallop aconsellava Vives en gener de 1524 no menysprear ningú; vegeu *Sent.* núm. 941. La imatge del cabell és de Publili Sirus).

164. HOSTE, NO SIGUES TAFANER!*–Hospes, ne curiosus–*

En casa forastera o en ciutat estrangera convé comportar-se de forma discreta, sense interposar-se en l'administració de forma tafanera. Molt més convé en aquest món que nosaltres de cap manera actuem de forma sol·licita o curiosa, donat que som clarament hostes o, millor, exiliats.

(La primera part és una citació no literal de Ciceró, *De off.* 1, 125 que Vives incloïa al principi del seu *De subventione*; vegeu *Sent.* núm. 1386).

165. COLPEJA, PERÒ ENSENYA*–Caede modo doce–*

Aquesta sentència, fruit de l'amor al saber, la va dir Diògenes a Antístenes, quan aquest alçà el bastó per colpejar un deixeble, un molest preguntador.

166. A GRAN HOSTE, GRAN HOSTALATGE*–Magnum hospitium, magni hospitis–*

No pot ser pobre l'hostalatge que ocupa un gran hoste, ni s'ha de menysprear aquest cos on habita una ànima excel·lent.

167. TOTA LA VIDA, COM UN SOL DIA*–Tota vita, dies unus–*

És de Quintilià en *Matemàtic* (*Declamationes* 4, 9). Si s'examinen amb diligència totes les coses d'aquesta vida, ¿què és una tota una vida sinó un sol dia? O ¿què hi ha al llarg de la vida que

no estiga en qualsevol dia? És sorprenent que els homes no s'hagen associat de les coses que es repeteixen tantes vegades.

(En *Meditationes* ja reflexionava un Vives molt jove sobre la brevetat de la vida; vegeu Sent. núm. 89).

168. TENIM LA DURACIÓ D'UN DIA

–Diatii omnes–

Aquesta sentència depèn de l'anterior i es refereix a la brevetat de la vida.

(Relacionat amb l'emblema núm. 41).

169. LA UTILITAT FA LA FORTUNA, NO LA COMPARACIÓ

–Ex usu, non collatione fortuna–

Per a ser ric no mires quantes coses tenen els altres, sinó quantes en necessites tu.

(Relacionat amb l'emblema núm. 28).

170. EL SUPERB MIRE ELS SUPERIORS, EL TRIST ELS MENORS

–Maires superbus, minores moestus–

Per a minvar la supèrbia, que cadascú observe els que són superiors a ell en allò que l'envaneix; per a mitigar la tristesa, que mire els que són més infeliços que ell en allò que l'entristeix.

171. FORA DE CASA ARGOS, A CASA UN TALP

–Foris Argus, domi talpa–

Va contra aquells que en casa aliena són observadors admirables, i en casa seua són cecs. Argos tenia cent ulls, el talp és cec. En Isop i en Persi es troba la falla de les alforges, de les quals una penja del pit, on estan els vicis dels altres, i l'altra penja de l'esquena, on estan els nostres. També es pot dir: "Tirèsies a casa, linx fora".

(Tirèsies era cec, segons la mitologia. Tello proposa les següents fonts: Isop 266; Catul, *Carm.*, 22, 21; Sèneca, *De ira* 2, 28, 8; i Persi, *Sat.* 4, 23-24)

172. NO PREGUNTES MASSA

–Ne nimium scrutare–

En la mateixa línia de l'anterior. També podria dir-se: "No sigues molest preguntaire".

(En *De anima* cita Horaci, Epist 1, 18, 69 sobre aquest mateix tema: "fuig del preguntador perquè és xarrador"; vegeu *Sent.* núm. 3616).

173. EL CERT EN L'INCERT*–Certum in incerto–*

Res hi ha més incert que la vida. En aquesta hem de procurar la virtut, la possessió més certa; hem de mirar a l'altra, immortal. Devem pensar en la mort, que és la cosa més certa, i abandonar les esperances i preocupacions vanes i incertes, “per les quals –com diu Manili– mentre busquem la vida la perdem” (*Astronomicon* 4, 3-4).

(En els comentaris al *De Civitate* de sant Agustí citava Vives també sobre aquest tema a Ciceró, *De finibus* 2, 87; vegeu *Sent.* núm. 734).

174. EN ELS PLAERS MIRA L'ESQUENA, NO EL FRONT*–Voluptates occipitum, non frons–*

Perquè quan arriben, delecten, i per això són considerats bonics i agradables; però quan es retiren mostren la seua vilesa i lletjor i deixen remordiment. Per tant, per a rebutjar-los hem de mirar els que s'allunyen, no els que s'apropen.

(Reformulat en l'edició de Tello; abans era “mira com se'n vals plaers”, *voluptates spectate abeuntes*. Aquest punt de vista estoic el formularà també en *De ratione dicendi*; vegeu *Sent.* núm. 3011).

175. EL PLAER, ESQUER DELS MALS*–Voluptas malorum esca–*

És una sentència de Plató (*Timeo* 69d). Al dolent se'l capta pel plaer, al bo pel consell.

(En l'edició “curta”, s'afegia: “Per a l'home bo, Déu és la llei; per al dolent, el desig”. Una sentència semblant en *De anima*; vegeu *Sent.* núm. 3704).

176. PASSA INADVERTIT MENTRE VIUS, PERÒ NO A TU*–Falle vivens, sed non te–*

Antigament es deia: *lathe bioosas* [viure oblidat]. Creuen que fou una sentència d'Epicur, sobre la que diuen Plutarc (*Moralia* 1128a) i Horaci (*Epist.* 1, 17, 10): “No ha viscut mal qui ha passat inadvertit al nàixer i al morir”. Caldria afegir tanmateix: que ningú s'ignore a si mateix durant la vida, encara que els altres l'ignoren.

177. NO IMPORTA PER ON, SINÓ CAP A ON*–Non refert qua, sed quo–*

No importa per on passes en aquesta peregrinació de la vida, sinó cap a on et dirigeixes. En tot lloc i en tota fortuna es pot actuar rectament i arribar al lloc on pretenem arribar-hi.

(La ide d'aquesta vida com peregrinació o viatge l'exposa Vives en obres com *De officio mariti*, *Excitaciones* i en carta a Erasme. Vegeu IAS núm. 36 i 225-226 i *Sent.* núm. 1570, 1613, 3157 i 3179).

178. ESCULL ENTRE LES ONES

–*Scopulus in undis*–

Per a què el nostre esperit tinga tanta fermesa que no puguen sacsejar-lo totes les ones ni l'agitació de les avinenteses humanes, mantenit-se sempre immòbil i per damunt de la fortuna.

(En *De pacificatione* fa una citació d'Horaci, *Carm.* 3, 3, 7-8 sobre la fermesa dels estoics; vegeu *Sent.* núm. 2040. La idea de roca en Marc Aureli, *Medit.* 4, 49).

179. LA MAJOR DESGRÀCIA, ESTAR PENDENT

–*Miserrimum pendere*–

És una desgràcia molt gran estar indecís entre l'esperança i la por.

(Així estava ell davant les notícies negatives que arribaven de València sobre la seua família; li deia per carta a Cranvelt en març de 1523: “Em turmenta (*cruciat*) no saber què fer”; vegeu *Sent.* pàg. 45).

180. NO SER DUES VEGADES XIQUET

–*Ne bis puer*–

És un proverbi antic: “el vell és dues vegades xiquet”, sobre els ancians que sofreixen deliris i demència. Ens adverteix que en l'edat avançada ni hem de viure ni sentir com els xiquets.

(En *De anima senis* –Vives tenia 25 anys!– ja aportava sobre el tema citacions de sant Pau, *I Corintis* 14, 20, Sèneca, *Epist.* 36, 4 i Varró en Gelli, *Noct Att.* 7, 5, 10; vegeu *Sent.* núm. 150 i 151 i Erasme 436).

181. QUE EL TREBALL NO VAJA MÉS ENLLÀ DEL PREMI

–*Ne laborem citra praemium*–

182. QUE EL PREMI D'UN TREBALL NO SIGA UN ALTRE TREBALL

–*Ne laborem laboris praemium*–

Del treball en les coses mundanes o el premi és nul, o certament és vanitat, o és un altre treball, potser més honest però més molest, com els que canvien unes dignitats per altres. Així clamava Hèrcules en una tragèdia: “La fi d'un mal és el graó del següent” (Sèneca, *Hercules furens* 208-209). Mentre, el premi d'aquests treballs és el suplici sempitern, com diu sant Pau (Romans 6, 23): “La paga del pecat és la mort”.

183. EN GERRA FORADADA NO ABOQUES RES*–Pertuso dolio nihil infunde–*

Al·lusió a la gerra de les Danaïdes en els inferns, com contenen els mites. Té moltes aplicacions, com no donar res al pròdig i al balafiador, no confiar cap secret a una orella foradada o loquaç, no ser esclau de les passions, no deixar-se dur pels plaers, no acostumar-se a ser generós amb els insaciables.

(Recupera la figura de les filles de Dànau en *De Anima* i en *Exercitatio*; vegeu *Sent.* núm. 3356).

184. ÉS IMPROPI UN GEGANT EN UN NAN*–Deforme gigantem in nano–*

És molt lleig que en cos tan menut com el que la natura ha donat als homes, tan fràgil i tan feble, hi haja un esperit tan ferotge i superb, que amb la seua estupidesa i supèrbia estiga a tocar el cel i el supere.

185. CUSTODIAR LA GLÒRIA ÉS DIFÍCIL*–Difficilis gloriae custodia–*

Quantes penalitats ha de suportar el delerós de glòria per tal d'obtenir-la, i una vegada obtinguda per conservar-la! És una servitud més difícil d'aguantar que la dels esclaus comprats en subhasta, perquè la glòria, si no es fonamenta en la virtut, és fugacíssima.

(De nou la relació glòria-virtut, que reprèn en *De subventione*; vegeu *Sent.* núm. 1449).

186. LA POR, MAL GUARDIÀ DEL PODER*–Malus potentia custos, metus–*

Fràgils són les riqueses, que molts temen i per tant odien. És una sentència de quasi tots els savis, que tracta Ciceró en *De Officiis* (2, 23).

(Quasi idèntic el trobem en carta *Ad Adrianum*; vegeu *Sent.* núm. 887. És semblant a l'emblema núm. 68, on es diu que “ha de tenir por qui atemoreix els altres”, i “que m'odien mentre em temen”).

187. NO SAPS QUÈ ET PORTARÀ EL VESPRE TARDÀ*–Nescis quid vesper serus vehat–*

El futur és molt incert; ni hi ha que confiar massa ni desesperar. És una dita de Varró, que la posà per escrit en alguna de les seues Sàtires, i significa el mateix: “Entre la boca i el bocí” (en Gelli, *Noctes Atticae* 13, 11).

(Tello afig, com a fonts, Livi, *Ab urbe* 45, 8, 6, Virgili, *Georg.* 1, 461 i Erasme 402 i 605).

188. NO DESCOBRESQUES EL ROSTRE*–Faciem ne aperias–*

El rostre humà està cobert per la vergonya, l'únic vel que li ha deixat la natura. No s'ha de despullar d'una cobertura tan honesta, ja que res és més detestable que el desvergonyiment.

189. NO ET PASSES LA MA PEL FRONT*–Manum per frontem no ducito–*

Vaig fer al·lusió a allò de fregar-se el front, la cara o la boca. Es diu d'aquells que expulsen de si la vergonya.

(Vives cita aquesta figura de perdre la vergonya en el comentari al *De Civitate* de sant Agustí, tot citant Plini, *Hist. Nat.* praef 4, Quintilià, *Inst.* 9, 2, 25, Lucà, *Pharsal.* 9, 207 i Persi, *Sat.* 5, 103-104; vegeu *Sent.* núm. 626 i Erasme 747. Tello ofereix altres fonts: Ciceró, *Tuscul.* 3, 18, 41 i Sèneca, *Epist.* 40, 13).

190. NO S'HA DE MIRAR LA CLAROR MÀXIMA*–Splendor summus non intuendus–*

Si mires el sol en un cel seré, et farà mal als ulls i fins i tot et pot cegar. Així, si proves de contemplar el fulgor de la divinitat, perdràs els ulls de l'ànima: “Qui escruta la majestat –diu el Savi– serà aclaparat per la glòria” (Proverbis 25, 27). No té cabuda en l'estretor de la ment humana una cosa tan sublim i grandiosa: “No em veurà l'home i viurà” (Èxode 33, 20), diu Déu. S'ha d'adorar aquest misteri, no escutar-lo. Cal adaptar-se des del principi als misteris que amb molta freqüència és perillós conèixer, sobretot si hi haguera alguna cosa de vici.

(Les versions més modernes de la Bíblia no inclouen aquest passatge de Proverbis).

191. NO ARRANQUES CAP LLENGUA, PERÒ GUARDA-TE'N*–Linguas ne praescinde, sed cave–*

No es pot suprimir la llibertat als homes, perquè com va dir August: “Convé que en les ciutats lliures siguin les llengües lliures” (Suetoni, *August.* 51). Has de viure de tal manera que els homes no tinguen la temptació d'exercir contra tu la seua llibertat.

192. TANCA BOQUES PER LA VIRTUT, NO PER LA POR*–Ora virtute obtura, non metu–*

Es refereix al mateix. No s'ha de tancar les boques amb la por, tapadora sempre fràgil i inútil. Obrant rectament faràs que ningú no pense mal de tu i, per tant, no malparle.

193. EL PENSAMENT ÉS LLIURE*–Cogitatus liber–*

Ningú pot prohibir que cadascú pense el que vulga.

194. QUI COACCIONARÀ EL PENSAMENT? LA FORÇA DE LA VERITAT

–Cogitatus, quis coget? Vis veritatis–

Efectivament. La veritat lleva totes les sospites, i és tan forta que s'insinua naturalment en les ments dels homes, i fa que a ningú li plaga pensar de forma diferent, ni puga moltes vegades. Per això cal actuar rectament; no d'altra manera s'aconsegueix que tots pensen rectament de nosaltres.

195. TOTS ELS HOMES SÓN IGUALS

–Homo homini par–

Que ningú s'eleve per damunt de cap home, ni el condemne, ni el menysprei, ni es preferisca a un altre, ja que tots som creats per Déu, Pare de tots, i posats en aquesta vida en igualtat de dret. Pot dir-se també com Sèneca (*Epist.* 90, 3): “A Déu, el poder; a l'home, l'associació”.

(La idea d'igualtat, també dels indis del Nou Mon, la recupera en *De Pacificatione*, en *De concordia* i en *De anima*; vegeu *Sent.* núm. 1288, 1768 i 3543 i també IAS núm. 64 i 539).

196. EL FRUIT DEL TREBALL ÉS MOLT AGRADABLE

–Suavissimus post laborem fructus–

Així, per fi, agrada gaudir-ne quan alguna cosa ha estat buscada amb esforç, de manera que la molèstia passada desapareix amb la utilitat present. És un proverbi popular: “El que s'ha produït pel treball, agrada”.

(En diverses obres, però sobretot *De subventione*, dona un pas més: “qui no treballe que no menge”, dita de sant Pau, II Tessalonicens 3, 10; vegeu *Sent.* núm. 971, 1147, 1496, 1498, 2187, 2440 i 3105).

197. L'ÀNIMA DONA SUPORT AL COS

–Animo corpus fulciendum–

No hem de sucumbir per les obres honestes; i al fallar les forces del cos, que l'esforç de l'ànima siga tan gran que sostinga el cos que trontolla i cau. És de Sèneca en *De vita beata* (20, 3).

(En el pròleg ja advertia la princesa Maria sobre la superioritat de l'esperit; vegeu *Sent.* núm. 1308).

198. EL CULPABLE MAI S'ABSOL EN UN JUDICI

–Nocens, se iudice, nunquam absolvitur–

Perquè sempre és acusat i condemnat per la consciència de la seua ment. Diu Juvenal (*Satira* 13, 1-3): “Qualsevol cosa que supose un mal exemple, desagrada al seu propi autor; aquesta és la primera venjança: que ningun culpable s’absol en un judici”. D’aquest tema tracta Ciceró en *In Pisonem* (17, 19 i 39) i en *Pro Roscio Amerino* (56 i 66), i Sèneca en molts passatges (*Epist. ad Lucil.* 105, 8 i 43, 4-5). En Quintilià (*De Institut. Oratoriae* 5, 11, 41) figura aquest proverbi: “La consciència val per mil testimonis”.

(Ampliació de l’emblema núm. 3 i que és bastant repetit en *Meditationes*, en els comentaris al *De civitate* de sant Agustí i en altres; vegeu *Sent.* núm. 80, 81, 256, 544, 570, 853-855..., IAS núm. 565-566 i Erasme 991).

199. L’EBRIETAT, NI HUMIDA NI SECA

–*Ebrietas, nec madida nec sicca*–

L’embriaguesa humida és la que es produeix pel vi o la cervesa. La seca, en canvi, la que es produeix per alguna passió incontrolada, quan aquesta aconsegueix d’adormir tota la força de la ment i del judici, com són l’alegria, la por, la insolència dels successos desmesurats de la fortuna, l’arrogància, els plaers i tot tipus de divertiment. Aquest ebrietat els grecs l’anomenen *aionon*, com si diguérem *sense vi*. D’una i altra ens hem de guardar; una i altra trauen a l’home fora de si i el converteixen en incapaç per a ell mateix.

(És un consell que repetirà en *De institutione* i en *Exercitatio*; vegeu *Sent.* núm. 994, 2391 i 4291).

200. NO VAGES CONTRA QUI POT MÉS TU

–*Potentioem in te ne admittito*–

El costum dels vicis, que els filòsofs anomenen hàbit i els grecs *eksis*, és un tirà violentíssim quan ocupa l’esperit. Per això cal treballar seriosament perquè no domine en nosaltres. No serem nostres si l’admetem a ell. El mateix s’ha de dir de moltes pertorbacions com la ira i l’avarícia, però sobretot de la passió del joc, l’amor i la sensualitat.

201. EL QUE ES COMPRA AMB SÚPLIQUES, RESULTA CAR

–*Precibus emptum carum*–

És una dita popular. Ciceró (*In Verrem* 2, 4, 12) diu: “Preferesc comprar que demanar”. I el mateix diu Apuleu en *Florida* (16): “Preu alt són les súplices, a les quals s’afig la vergonya”. Així, doncs, prepara’t per a necessitar de poques coses, per a demanar-ne poques. I si eres tu el demanat, pensa que has rebut un gran preu per la sola demanda; i no et mostres difícil a la petició.

(També citava en *In pseudodialecticos* la dita de Cató en Sèneca, *Epist.* 94, 27 que “pagar un cèntim pel que no fa falta, és car”; vegeu *Sent.* núm. 286 i Erasme 3399).

202. REPOSA, SI NO HAS DE FER RES

–*Quiesce nihil acturus*–

És una sentència d’Atili, citada per Plini el Jove (*Epist.* 1, 9, 8): “És millor estar ocios que no fer res”. No fer res és tractar alguna cosa inútil o que no prosperarà. És millor descansar que fer açò.

(Vives cita en *Somnium* una semblant d’Escipiò l’Africà, que recull Ciceró, *De off.* 3, 1; vegeu *Sent.* núm. 335).

203. EL TALENT SENSE EXERCITAR-LO, ES FA OBTÚS**–*Ingenium inexercitatum torpidum*–**

Cató deia que el talent de l’home era semblant al ferro, que es fa lluent per l’ús, però si no es fa servir es rovella i s’afebleix (en Gelli, *Noct. Att.* 11, 2, 6). Cal exercir sempre la intel·ligència, ja que l’oci és un planter molt fèrtil de vicis; però cal fer-ho en alguna obra honesta i bonica com l’erudició i la virtut, perquè exercitar-la en coses deshonroses o indignes no es exercitar-la, és corrompre-la. Sobre açò tracta el següent emblema.

(Uns anys abans, en *Genethliacon* ja advertia Vives el mateix; vegeu *Sent.* núm. 214. Tello informa que el rei Eduard VI citava en una carta aquest emblema).

204. QUE EL TALENT S’ACABE PER INACCIÓ, NO PELS ESBARZERS**–*Ingenium situ pereat, non sentibus*–**

És millor viure ocios que estar ocupat en exercicis dolents.

(En la línia de l’emblema núm. 202).

205. CAP DIA SENE LÍNIA**–*Nullus sine linea dies*–**

És d’una dita antiga, i del costum del pintor Apelles de Colofó, que tenia tanta diligència en el seu art que no passava cap dia que no traçara almenys una línia amb el pinzell, per molt ocupat que es trobara en altres coses. I en altres temps el principal mèrit de l’art consistia a traçar línies molt fines. L’emblema ens adverteix que no devem deixar passar un sol dia en el qual no haguem fet alguna cosa digna de l’home, com alguna obra relacionada amb l’enginy, el coneixement, la prudència, l’honestedat o la religiositat, com diuen que fou costum de Cató el Censor. Realment, per a aquells que es guanyen la vida amb altres ocupacions, també han d’exercitar-se cada dia una mica en la seua professió.

(Semblant a l’emblema 203, que també inclou en IAS 197 i 205 i en *De ratione studii* sobre la memòria per als estudiants; vegeu *Sent.* núm. 1222).

206. EL MOS DE LA CALÚMNIA NO TÉ REMEI**–*Calumniae morsui remedium nullum*–**

Es pot dir que no hi ha mal tan gran al qual la natura no tinga preparat un remei, si més no la fugida. Ara bé, la calúmnia mossega d'amagat, i abans mata que la sentis.

(En *De ratione dicendi* tornava a insistir-hi, perquè la calúmnia és molt lleugera i es difon ràpidament; vegeu *Sent.* núm. 2915).

207. AMICS MOLTS, CONSELLERS POCS

–Benevolí multi, consiliarii pauci–

Sentència de Salomó (Eclesiàstic, 6, 6-7). Desitja i fes be a moltes persones, però no confies els teus secrets a qualsevol, ni consultes a qualsevol. Elegeix la persona en la qual pugues estar segur en aquest tema i fer-la servir amb fruit.

(Viva va dedicar als consellers l'assaig *De consultatione* i algunes recomanacions del *De Pacificatione*, ben diferents de Maquiavel; vegeu *Sent.* núm. 1264, 1275, 1282... i 2056, 2058).

208. LA JUSTÍCIA, GRATUÏTA

–Iustitia gratuita–

Sentència de Ciceró en el primer llibre de les *Lleis* (1, 48 i 49). No hi ha cosa més injusta que buscar el premi de la justícia. I l'home que és bo per una recompensa, també serà dolent per una recompensa.

(Des de ben aviat li preocupava el tema de les lleis i la justícia, i va recordar en *Aedes legum*, de 1519, l'exemple dels insectes i la teranyina; vegeu *Sent.* núm. 230-235 i 1901).

209. LA MISERICÒRDIA QUE ES VEN, ÉS CRUEL

–Misericordia venalis crudelis–

És una crueltat obligar al qui ha necessitat de misericòrdia a pagar alguna cosa amb la qual siga afavorit. Perquè és amarg i inhumà l'esperit a qui no commou la calamitat humana sinó el seu propi interès.

(Aquesta època actual de pandèmia està deixant veure que la humanitat, cinc-cents anys després, no ha canviat gens).

210. ADMINISTRADOR DELS BENS, VENCEDOR DELS MALS

–Bonorum rector, malorum victor–

Sentència de Sèneca, en la *Carta* 85 (*Epist. ad Lucil.* 85, 38). En els moments favorables s'ha de gestionar; en els desfavorables lluitar. La fortuna favorable s'ha de governar amb disciplina, consell, prudència, intel·ligència. La fortuna airada s'ha de rebutjar amb gran fortalesa, i superar-la i trepitjar-la amb esperit invencible.

(En *De disciplinis* ho aplica a la gestió de la societat, on l'amor i la bondat han de ser els fils conductors; vegeu *Sent.* núm. 2378 i 2442).

211. TANT SAPS QUANT FAS
–Tantum scis quantum operaris–

Conten que aquesta sentència la deia sovint sant Francesc. Aquest enraonava de forma vertadera i fraternal. En tot pecat hi ha sempre ceguesa. I qui exercita la virtut, la coneix; com que és millor pintor el que de forma poc destra disputa de pintura però pinta amb perícia, que el que fa el contrari.

212. LA FAM COSTA POC, EL FÀSTIC MOLT
–Parvo fames constat, magno fastidium–

La natura es satisfà amb poques coses: mentre la fam es calma i desapareix amb un poc de menjar, les taules plenes provoquen fàstic i malalties.

(Indicació estoica, però potser s'inspire una part en Eclesiastés 5, 11).

213. NO BUSQUES EL QUE ET DOLDRÀ HAVER TROBAT
–Quod invenisse pigeat ne quaeras–

És millor ignorar-ho, com són una vergonya domèstica o una trista profecia de l'oracle, que si s'escampen, no fan altra cosa que afligir el cor de forma contínua.

(Sorprenent emblema).

214. SI ERES CÀRREC PÚBLIC, DEIXA ELS PRIVATS
–Persona publica, privatam depone–

Aquell a qui s'encarrega una magistratura, el govern o un principat, que sàpiga que ja no ha de buscar els seus interessos sinó els del poble a qui serveix. Així gestionarà correctament el càrrec públic, altrament esdevindrà un tirà. A les portes de les cúries hauria d'haver una inscripció amb aquest principi pel qual s'advertira el magistrat i els seus assessors: "A l'entrar ací, deixa en el llindar els interessos privats i assoleix els públics".

(La idea de bé comú o col·lectiu apareix en moltes obres, tant com a responsabilitat privada com dels càrrecs públics; vegeu *Sent.* núm. 97, 362, 373, 912, 1408, 1409...)

215. * LA CONSCIÈNCIA, TEATRE DE LA VIRTUT
–Theatrum virtutis conscientia–

És de Ciceró en el llibre segon de les *Tusculanes* (2, 26, 64). No convé que alguna cosa es tracte com si fora virtut. Per tant no deu requerir altres espectadors que la consciència de la seua ment, per la qual se li aplaudirà si l'obra es porta a terme amb decor, pel contrari que no aplaudisca tot el teatre si és un histrió.

216. * ON VAN ELS QUE PERSEGUEIXEN AÇÒ AMB UN ALTRE FI?*–Quorsum haec de properantibus?–*

Els que s'afanyen solament necessiten d'aquests, i per tant es preocupen d'aquelles coses que pertanyen al lloc cap on es dirigeixen. Així, doncs, apressant-nos a corre-cuita cap a l'altra vida, els neguits que tenen per aquella, no deuen ser els que tenen per aquesta.

217. * PER A QUÈ VOLS BENS QUE EN BREU NO USARÀS?*–Quo multa brevi non usuris?–*

Totes les coses, si no les uses, són inútils, més pesades que la mateixa possessió. Sent breu el temps de fer-ne ús, ¿per a què acumulem riqueses amb tan gran insistència com si ací forem immortals? Pot dir-se en certa mida: “superflu perquè no s'usa”. I a manera de metàfora: “¿Què fa un peu menut en un calçat gran?”.

218. * AMIC ENVEJÓS, ENEMIC FELIÇ*–Amicus invidus inimicus felicis–*

No són pocs els homes que fan un gran esforç pels amics afligits i desafortunats i es compadeixen d'ells. Però si, pel contrari, els arriba la fortuna, no s'alegren sinó que els envegen. En Xenòfont, en el *Comentaris* (3, 9, 8).

(En la línia dels emblemes núm. 77-79 i 146).

219. * SIGUES GARANT I PAGA*(Sponde et depende)*

Agafat de la vella sentència “fes-te garant i la desgràcia és segura”, com ens ho recorda Salomó en Proverbis (6, 1-2).

220. * ESPERA I TENS TANT COM JO*–Specta et habes quantum ego–*

Ací està el fruit de l'or, la plata, les gemmes, les cortines, els cobertors, els vestits, els segells, les taules. D'aquests, no té menys qui espera que qui posseix.

221. * TU M'ENVEGES, JO A TU*–Tu mihi invides, ego tibi–*

El plebeu enveja al patrici el llinatge, el pobre al ric les riqueses, per contra el patrici i el ric envegen al pobre la intel·ligència, les lletres, els trets físics, la força, la salut, els fills i altres

innumerables beneficis, una part mínima dels quals són més que totes les riqueses i la noblesa. Es pot dir així: “Per a tu jo soc feliç, i tu ho ets per a mi”.

(De nou el tema de l'enveja: vegeu els emblemes núm. 77-79, 146 i 218).

222. * LA PART DE DARRERE DEL TREBALL ÉS AGRADABLE

–*Iucundum laboris tergum*–

Diu Eurípides: “Agradable és el record de treballs passats”. I Ciceró diu que és popular la dita “els treballs passats són agradables” (*De fin.* 2, 105). Adverteix també sobre el consol del treball futur: per a què considerem en ell el resultat perquè siga menys molest, de manera que per a minvar la complaença del desig ordenem esperar-la per darrere.

223. * LES COSES GRANS ES FAN A POC A POC DES DE LES PETITES

–*Maxima paulatim ex minimis*–

224. * LES COSES PETITES ES FAN DE SOBTE DES DE LES GRANS

–*Minima subito ex maximis*–

Aquesta és la llei del creixement: que l'augment es faça lentament afegint poc. D'aquesta manera, l'home, el coneixement, la ciutat i totes les coses humanes i mortals creixen així, però en un instant moren. Per augmentar el camí és difícil i costerut, i si de cas precipitat i mortal.

225. * OPORTUNITAT AGRADABLE

–*Tempestiva iucunda*–

Res és quasi tan horrible, dur, desagradable o fastigós a qui la natura no li done alguna oportunitat que li la faça esdevenir lleu i agradable. No hi ha res per ell mateix tan agradable o amable, a qui no li pertoque alguns temps en els quals perda la complaença.

(Clar estoïcisme).

226. * LA LLEI ÉS DÉU PER AL BO, DESIG PER AL DOLENT

–*Bonus deus lex, malo cupiditas*–

És una sentència de Plató (*Philb.* 39e i 40c). Per a l'home bo la llei és el pla que segueix Déu; per a l'home dolent ho és el desig en el domini de l'esperit enfortit pel costum dels vicis.

227. * CONCENTRA'T EN EL QUE FAS

–*Age quod agis*–

Que l'esperit estiga sempre amatent en aquell assumpte que estiga fent i no es distraiga cap a altres. Per això ocorre que res no es porta a terme rectament, ni es diu sense motiu que gran part de la vida es perd pels que fan una altra cosa.

228. * SIGUES EL QUE ES DIU QUE ERES

–Esto quod audis–

És d'Horaci (*Epist.* 1, 16, 17). Que cadascú done a l'obra que excel·lisca per ella mateixa, el mateix nom amb el qual és anomenada per motiu de l'honor o del deure. Qui s'anomena Cristianíssim faça les coses que són dignes d'un home cristianíssim; qui s'anomena Catòlic, les dignes d'un catòlic; qui s'anomena Sereníssim, que no l'afecte la joventut de les passions. Que l'escolàstic es preocupe de l'escolàstica, l'artesà de l'artesanía i el magistrat de la república.

(Vives sol referir-se als monarques regnants pel seu apel·latiu; vegeu en *De pacificatione*, Sent. núm. 2088. Ací el Cristianíssim és el rei francès, Francesc I; el Catòlic, Ferran d'Aragó o el papa; el Sereníssim el reben moltes monarquies, potser siga Carles I).

229. * CASES HONORABLES, HOSTE HONORABLE

–Pulchrae domus pulcher hospes–

Indigne és preparar una casa vistosa i digna de ser vista i deixar que un mateix siga deforme i abominable. Açò afecta a molts que no posseeixen res més deforme o repugnant que a ells mateixos. Pot també aplicar-se al cos, l'ànima del qual és l'hoste.

230. * QUÈ AJUDA NO SER CONEGUT, NO HAVER CONEGUT?

–Quid iuvat nosci, non nosse?–

Molts són coneguts per altres, però s'ignoren a ells mateixos. Tal és la conservació de les estàtues i quadros de nobles i famosos.

231. * PER A QUÈ LA FORTUNA, SI NO LA GASTES?

–Quo fortunam, si non uteris?–

És d'Horaci (*Epist.* 1, 5, 12). Quines monedes són més útils, les que estan tancades en un arcó o les ocultes en el fons del mar? O per a qui són més útils, als qui les posseeix o a qualsevol altre? Els edificis insignes, si no els habites, són més de les aranyes o de les rates que teus.

232. * PER A QUÈ ENVEGES AL POTENTAT?

–Onusto cur invides?–

Que ningú envege les riqueses al ric, el poder al rei, els camps i els masos a l'opulent i l'honor a l'honorat. Totes aquestes coses, si algú les escorcolla sàviament, són pesades les que afeixuguen, però no reconforten.

233. * AMB GRANS ES FA MUNTÓ

–Ex granis acervus–

De les coses petites se'n fa una de més gran. Així, de petites monedes es fan grans fortunes, i de la constància en l'estudi una gran perícia. En Hesíode (*Opera* 362-363) està la sentència: "Si uneixes coses petites a més coses petites amb freqüència i diligència, es farà gran".

234. * QUI DONA GARANTIES, HO DONA TOT

–Fidem qui dat omnia dat–

En efecte, deixa el santuari del seu pit en casa d'un altre i, per tant, es dona a ell mateix. Atili Règul és considerat que s'havia entregat a Cartago en més garantia que si fora cent milions de sestercis, que és una suma molt gran. D'ací naix aquest emblema.

(El cas d'Atili, presoner de Cartago, va ser un fet molt comentat durant la Primera Guerra Púnica; cert o llegendari, el canta Horaci *Carm.* 3, 5, com senyala Tello).

235. * QUI HA PERDUT LA CONFIANÇA, QUÈ LI QUEDA?

–Fidem qui perdidit, quid restat?–

En vista que cadascú no te res més gran o excel·lent, i quasi no te una altra cosa. Per la confiança es mantenen unides moltes coses. Però si és menyspreada, què es pot fer per a què es recupere entre els homes una segura comunió i associació? Perquè, efectivament, suprimida l'associació, l'home és una bèstia, no un home.

236. * DE LLUNY MOLT, DE PROP RES

–Procul multum, prope nihil–

Totes les coses humanes són del tipus que semblen excel·lents per als que les veuen de lluny; però si les veus de més aprop, les menysprees. D'aquest tipus són les riqueses, les possessions, el poder, la noblesa, la bellesa, l'honor, la glòria, quan per contra les coses divines guanyen més en admiració com més pròpiament i més exactament són conegudes.

237. * DE LLUNY NÚVOLS, DE PROP BOIRA

–Procul nubes, prope nebula–

Semblant a l'anterior. La boira, si s'observa de prop, sembla un núvol molt dens. Si la penetres, atrapes una cosa raríssima i no diferent de l'aire. D'aquest caire són tant moltes realitats humanes com els més grans palaus dels prínceps.

238. UNA SOLA COSA ÉS NECESSÀRIA
–Unum es necessarium–

Són paraules del Senyor i Salvador nostre, Jesucrist, per a augmentar el fervor de la pietat i amainar la sol·licitud de les coses caduques (Lluc 10, 42). La preocupació pel menjar, les begudes i els temes domèstics en què Marta s'ocupava, és útil certament a l'home al seu temps; però seure als peus del Senyor i escoltar la seua paraula amb esperit pur, que era la tasca de Magdalena, això és precisament la part necessària i que mai li serà llevat. Quan hages valorat tot, tant els adornaments de la intel·ligència i els guarniments, com les comoditats externes del cos, entendràs que solament una cosa és necessària per a l'home.

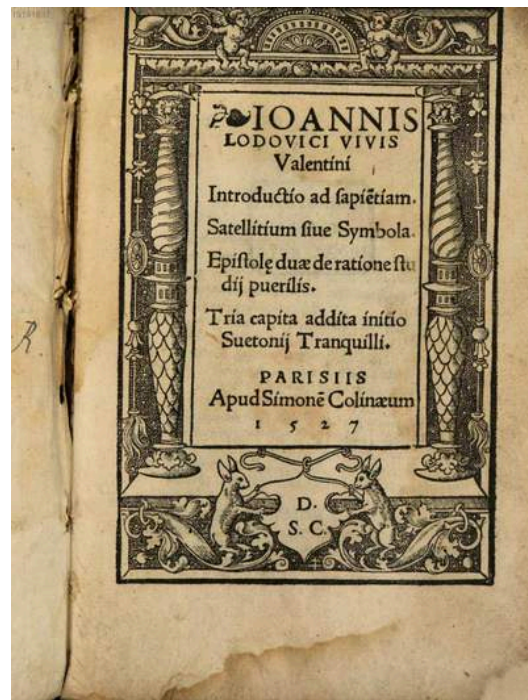
239. LA MENT SEMPRE FIXADA EN DÉU
–Mente Deo defixus–

Aquest emblema de tan faust presagi ocupa el darrer lloc, com ocupava el primer aquell que diu: "l'objectiu de la vida és Jesucrist". Ell és el principi, Ell és el final (Apocalipsi 21, 6); d'Ell procedeixen totes les coses, i cap a Ell tendeixen. A Ell convé que ens agafem si volem ser feliços, no amb altre clau que amb la mateixa ment.

(EPÍLEG)

1. Molts altres símbols o emblemes poden treure's de Plató, Ciceró, Sèneca, Horaci, i principalment de les Sagrades Escripures, font copiosíssima, neta i pura, així com dels autors de la nostra religió. Hi ha tants proverbis, metàfores, al·legories, faules i també històries i el coneixement de la naturalesa de les coses, que poden proporcionar-nos-en un gran nombre.
2. I els que hem posat ací poden modificar-se i donar-los un altre sentit, i dels escolis treure'n altres. Per aixó no he volgut posar els que van en boca de tots, com: *nosce te ipsum* ("coneix-te a tu mateix"), *ne quid nimis* ("de res massa"), *sponde, iactura praesto est* ("fes-te garant, i la desgràcia és segura"), que diuen que són els tres oracles d'Apol·lo, o "la meitat és mes que el tot", d'Hesíode, o fins i tot "aguanta i abstint-te" d'Epictet.
3. Els que he posat són suficients, o per a l'abundància de sentències, que estan incloses la majoria en aquests, o per a mostrar de quina manera se'n poden formular moltíssims.

Final de les escortes o emblemes

ÍNDEX

ESCORTES DE L'ÀNIMA

Les referències són al número de l'emblema
 EN MAJÚSCULA: títol de l'emblema en valencià
 En cursiva: títol de l'emblema en llatí
 En redona: resta de referències (temes i noms)

- A -

A GRAN HOSTE, GRAN HOSTALATGE: 166
 Abundància: 212
Accipe oculatus: 82
Accurate cogita immutabilia: 160
 ADMINISTRADOR DELS BENS, VENCEDOR DELS MALS: 210
 Adular: 146
 Adversitat/s: 114
 AFANYAT A POC A POC: 86
 Afanyar-se: 216
 AFAVORIR ÉS DIFÍCIL, PERÒ ÒPTIM: 26
 Aflicció: 213, 218
Age quod agis: 227
 Agudesa: 19
 Aigua: 4
 AL MENTIDER NO EL CREUEN, ENCARA QUE JURE: 62
 AL VERAÇ EL CREUEN, FINS I TOT QUAN MENTEIX: 61
Alata aetes: 113
 Alegria: 68, 199
Alienis lacrimis, cautior: 29
Alieno risu, laetior: 30
Alienum, quicquid adimitur: 118
 Alimentació: 22
 ALLÒ QUE T'HA DEIXAT LA FORTUNA, T'HO LLEVARÀ: 119
 ALLÒ QUE T'HA MANLLEVAT LA NATURA, T'HO RECLAMARÀ: 120
 ALLÒ QUE T'HA PROCURAT LA VIRTUT, HO RETINDRÀS: 121
 ALLÒ QUE VEUS, NO HO VEURÀS GAIRE TEMPS: 153
 AMB EL TEMPS, ESTALVIADOR: 38
 AMB GRANS ES FA MUNTÓ: 233
 AMIC, COM SI NO N'HI HAGUERA ALTRE: 137
 AMIC ENVEJÓS, ENEMIC FELIÇ: 218
 AMICS MOLTS, CONSELLERS POCS: 207
Amicum inimicum fugito: 146
Amicus invidus inimicus felicia: 218
Amicus ut non alius: 137

Amistat: 12, 66, 67, 135, 137, 138, 146, 204, 218
 Amor: 63, 64, 65, 66, 67, 105, 136, 146, 200
 Àngels: 107
 Ànima: 90, 107, 118, 121, 166, 190, 197, 229
Animo corpus fulciendum: 197
Antidotum vitae, patientia: 11
 Antístenes: 165
 Apariència: 236, 237
 Apel·les: 205
 Aplaudir: 215
 Apocalipsi: 239
 Apol·lo: 239
 APRÉN A MORIR: 43
 APRÉN A VIURE: 42
 Apuleu: 69, 201
 Aranyes: 231
 Argos: 171
 Aristòtil: 41, 62, 106
 Armes: 65
 Arrogància: 32, 56, 199
 Artesania: 228
 Assessors: 214
 Associació: 195, 235
 Atenes: 95
 Àtica: 159
 Atili: 199, 234
 Atzar: 76, 139
Auctoritas rerum gerendarum, telum: 60
 August: 86, 161, 191
 Ausoni: 50
 Autoritat: 60
 Avarícia: 200

– B –

BAIXA EL CAP DAVANT UN CIMAL: 135
 Balafiar: 38, 183
 Be/bens: 150
 Be privat: 209, 214
 Be públic: 123, 214
 Begudes: 238
 Bellesa: 18, 236
Bellum cum vitis: 148
Benevoli multi, consilarii pauci: 207
 Bias: 138
Blandum imperium imperiosum: 50
 Bo, home: 83, 84, 97, 152, 175, 226
 Boca: 192
 Bogeria: 96
 Boira: 237
Bona ad benefaciendum: 150
 Bondat: 5
Bonis omnia in bonum: 5
Bonorum rector, malorum victor: 210

Bonus, bonis et malis: 83

Bonus deus lex, malo cupiditas: 226

Bou: 159

Buf/ada: 108

– C –

Caducitat: 153

Caede modo doce: 165

CAL VENDRE CAR EL TEMPS: 39

Calamitat: 209

Calcer: 99, 217

Calígula: 68

Callípedes: 36

Calúmnia: 206

Calumniæ morsui remedium nullum: 206

CAP DIA SENE LÍNIA: 205

Carles I: 228

Càrrecs: 110, 214

Cartago: 234

Casa: 229

CASES HONORABLES, HOSTE HONORABLE: 229

Càstig: 125

Catalina d'Aragó: 56

Cató : 40, 75, 161, 200, 205

Catul: 171

Cautela: 99

CEDEIX AL POBLE, PERÒ NO L'OBEEQUES: 162

Ceguesa: 80, 171, 211

Certum in incerto: 173

Cèsar: 60

Chièvres, senyor de: 55

Ciceró: 12, 18, 25, 28, 34, 37, 57, 58, 91, 103, 138, 164, 173, 186, 189, 198, 201, 202, 208, 213, 215, 222, 239

Ciconiæ, beneficium: 87

Cigonya: 87

Claror: 190

Claudià: 48, 65, 71, 72, 105

Cobdícia: 15, 17

Cocodril: 40

Cogitatus liber: 193

Cogitatus, quis coget? Vis veritatis: 194

COLPEJA, PERÒ ENSENYA: 165

Columbi oculus in serpentino corde: 33

COM MÉS AFALAGADORA LA FORTUNA, MÉS ENGANYOSA: 55

Commoure: 209

Comoedia, vita humana: 88

Compadir-se: 218

Comprar: 201

CONCENTRA'T EN EL QUE FAS: 227

Concòrdia: 2

Coneixement: 205, 230

CONFIA OBRANT BÉ: 90

Confiança: 32, 59, 61, 89, 114, 207, 235

Confide recte agents: 90

Consciència: 3, 136, 139, 142, 198, 215
 Consell: 58, 210
 Consellers: 207
 Constància: 233
 Convivència: 129
 Cor: 31, 58, 104
Cor canum in iuvenili corpore: 31
Cor, vel incorporeum, firmum: 58
Corpus excors fragile: 57
 Corrupció: 159
 Cos: 184, 197, 229, 238
 COS BOIG, FRÀGIL: 57
 Cranevelt, F.: 56, 71, 72
 Creixement: 223, 224
 Croy, Guillem de: 55
Cuius pudebit, pigeat: 115
 Culpable: 141, 142
 Curiositat: 171
 CUSTODIAR LA GLÒRIA ÉS DIFÍCIL: 185

– D –

Da caecus: 81
 Danaides: 183
 DE LA CIGONYA, EL BENEFICI: 87
 DE LLUNY MOLT, DE PROP RES: 236
 DE LLUNY NÚVOLS, DE PROP BOIRA: 237
 DECISIÓ PRECIPITADA, ACOMPANYANT DEL PENEDIMENT: 131
Deforme gigantem in nano: 184
 Demanar: 201
 Demòstenes: 159
 Desig: 226
 DESTRAL PER A LES SOSPITES: 6
 Destresa: 211
 Déu: 80, 100, 106, 107, 134, 175, 190, 195, 226
 DÉU PROPOSA: TOT PEL TREBALL: 69
Deum sequere: 100
 Devotio moderna: 17
Diarü omnes: 168
Difficilis gloriae custodia: 185
 Dificultats: 68
 Diligència: 70, 205
 Diners: 157
 Diògenes Laerci: 28, 62, 96, 133
 Diògenes: 96, 165
Disce mori: 43
Disce vivere: 42
 Disciplina: 210
 Discreció: 162
 Distraure's: 227
Divitiae, iniuriae pignora: 149
 Dofí: 35
 Dolent, home: 83, 84, 97, 145, 175, 226
Domitrix omnium patientia: 51

DONAR, AMB ULLS TANCATS: 81

Dulcis bonorum patria: 97

– E –

Ebrietas, nec madida, nec sicca: 199

Eclesiastés (Cohélet): 212

Eclesiàstic (Sira): 207

Edificis: 231

Eduard VI: 153, 203

Èfors: 71, 72

Egipte: 40

Eksis: 200

EL BO, HO ÉS PER A BONS I PER DOLENTS: 83

EL CERT EN L'INCERT: 173

EL COR, ENCARA QUE INCORPORAL, ÉS FERM: 58

EL CULPABLE MAI S'ABSOL EN UN JUDICI: 198

EL CULPABLE TEM LA PENA: 141

EL DOLENT, NI PER A DOLENTS NI PER A BONS: 84

EL FAVOR DE L'HOME BO ÉS UN TRESOR: 152

EL FOC S'APAGA AMB LLÀGRIMES: 134

EL FRUIT DEL TREBALL ÉS MOLT AGRADABLE: 196

EL GOVERN ATEMOREIX: 49

EL MAL OCULT, EL PITJOR: 125

EL MOS DE LA CALÚMNIA NO TÉ REMEI: 206

EL PENSAMENT ÉS LLIURE: 193

EL PLAER, ESQUER DELS MALS: 175

EL PRINCEP HA DE PROCURAR PER TOTHOM: 123

EL PRÍncep HA D'OPINAR MILLOR QUE ELS PARTICULARS: 122

EL QUE ES COMPRA AMB SÚPLIQUES, RESULTA CAR: 201

EL SUPERB MIRE ELS SUPERIORS, EL TRIST ELS MENORS: 170

EL TALENT SENSE EXERCITAR-LO, ES FA OBTÚS: 203

EL TEMPS VOLA: 113

EL TEMPS, GRAN DEVORADOR: 106

EL TEMPS, UN LLOP PER A LA MENTIDA: 92

ELS BENS, PER A FER EL BE: 150

ELS CÀRRECS SÓN CÀRREGUES: 110

Embogir: 98

Embriaguesa: 199

EN ELS PLAERS, MIRA L'ESQUENA: 174

EN GERRA FORADADA NO ABOQUES RES: 183

EN LA VENJANÇA, CAL·LÍPIDES: 36

EN LA VIRTUT, COM EL DOFÍ: 35

EN LA VIRTUT, ULLS I MANS: 14

ENEMIC, COM SI NO HO FORA: 138

Enemistat: 138, 144, 148

Engany: 54, 55

Enginy: 205

ENS AGUANTEM SOBRE LA MA DE DÉU: 107

Ensenyament: 165

ENTRE ESPINES, SEMPRE CALÇAT: 99

Enveja: 30, 77, 78, 79, 109, 146, 218, 221, 232

Epictet: 239

Epicur: 176

Erasme: 3, 12, 36, 44, 67, 71, 72, 86, 87, 100, 133, 159, 161, 177, 180, 187, 198, 201
 Erudició: 19, 161, 203, 221
 ÉS D'ALTRE TOT ALLÒ QUE ES POT PERDRE: 118
 ÉS IMPROPI UN GEGANT EN UN NAN: 184
 Escipió l'Africà: 202
 Escites: 67
 Escítia: 41
 Escolàstica: 228
 Escoltar: 238
 ESCULL ENTRE LES ONES: 178
 Esforç: 70, 196, 202, 233
 Espartans: 71, 72
 Espasa: 133
 Espectadors: 215
 ESPERA I TENS TANT COM JO: 220
 Esperança: 179, 220
 Espines: 68, 99
 Estàtues: 230
Esto quod audis: 228
 Estoics/cisme: 3, 7, 8, 18, 157, 171, 225
 Estudi: 233
 Estupidesa: 25
Et pilo sua umbra: 163
 Euqueri de Lió: 149, 154
 Eurípides: 60, 222
 Evangelis: 33, 238
Ex granis acervus: 233
Ex usu, non collatione fortuna: 169
Excusanda servitus sub necessitate: 143
 Excés: 71, 72
 Exemples: 74
 Exercitar-se: 205
 Exili: 74, 96, 97, 164
Exilium inter malos: 96
 Èxode: 190
Expende: 156
Extorquet quies: 48

– F –

Faciem ne aperias: 188
Falle vivens, sed non te: 176
Falso nomine non gaudendum: 136
 Fam: 212
Fama pluris quam opes: 101
 Fama: 101, 102, 230
 Fartera: 212
Fastigio caput summitte: 135
 Faules: 169
 Favor: 152
 Feixos: 110
Felicitas unica, intus nihil strepere: 4
 Felicitat: 4, 113, 114, 146, 213, 221, 239
 Fer el be: 86, 89, 150, 207

Fer el mal: 24, 149
 Fermesa: 178
 Ferran d'Aragó: 228
 Ferro: 133, 203
 Fets dels Apòstols: 81, 82
Fideli nullae serae: 59
 Fidelitat: 59
Fidem qui dat omnia dat: 234
Fidem qui perdidit, quid restat?: 235
Fidens, non confidentis: 114
 Fi/nalitat: 140
 Fills: 221
 FINS UN PEL FA OMBRA: 163
Firmissimae opes, amor: 67
 Foc: 134
 FORA DE CASA ARGOS, A CASA UN TALP: 171
 Força: 50, 57, 58, 60
Foris Argus, domi talpa: 171
 Formigues: 70
 Fortalesa: 76, 210
 FORTALESA DAVANT LA FORTUNA, NO DAVANT ELS HOMES: 76
Fortitudo in fortuna, non homines: 76
Fortuna fallacior, quo blandior: 55
Fortuna nimis blanda, hamata: 54
 Fortuna: 8, 9, 15, 47, 51, 54, 55, 56, 76, 119, 121, 167, 207, 218, 233
Fraenum in lingua: 158
 Francesc I: 228
 FRE EN LA LLENGUA: 158
 Fugacitat: 15°
 FUIG DE L'AMIC HOSTIL: 146
 Futur: 187, 222

– G –

Garant/ia: 218, 234
 Gelosia: 154
 Gelli, A.: 86, 180, 187, 203
Generosa virtus flatu accenditur: 46
Generositas virtus, non sanguis: 53
 Germànics: 67
 Gestionar: 210, 214
 Glòria: 40, 41, 103, 108, 185, 236
Gloria Crocodilus: 40
Gloria vento discutidor: 108
 GOVERN BENIGNE, MANA MÉS: 50
 Govern/ar: 48, 49, 50, 71, 72, 123, 214
 Gràcies, les: 81
 GRAN, GRÀCIES ALS MENORS: 72
 Gra: 233
 Grandesa: 73
 Gràtitud: 129
 Grècia: 127
 Guerra: 146
 GUERRA ALS VICIS: 148

Guerra Púnica: 234

Guia: 98

– H –

Hàbit: 200

HARMONIA INTERNA: 20

Harmonia interna: 20

Hecatò: 63

Hemerobia vanagloria: 41

Hèrcules: 182

Hesíode: 71, 72, 233, 239

Homo homini par: 195

Honestat: 76, 89, 205

Honor/s: 112, 232, 236

Honores onera: 110

Horaci: 3, 11, 57, 70, 71, 72, 172, 176, 178, 228, 234, 239

Hospes, ne curiosus: 164

Hostalatge: 166

HOSTE, NO SIGUES TAFANER!: 164

Hoste: 164, 166

– I –

Ignorar: 213

Igualtat: 132, 195

Imant: 63, 65

Immodica, imbecilia: 70

Immortalitat: 106, 107, 112, 119, 160, 173, 216

In ultione, Callipides: 36

In virtute delphinus: 35

In virtute oculi et manus: 14

Incertesa: 173, 187

Indecisió: 179

Indis (del Nou Mon): 195

Ingenium inexercitatum, torpidum: 200

Ingenium situ pereat, non sentibus: 204

Ingratitud: 107, 129

Ingratitudo multis immerentibus noxia: 129

Inimicus ut non idem: 138

Iniuria oblivione ulciscenda: 130

Injúria: 130

Injustícia: 149

Innocència: 85, 89, 90

Innocens nec casum: 141

Insectes: 41, 58, 69, 208

Intel·ligència: 200, 201, 210, 221, 238

Inter spinas calceatus: 99

Intus quam exterius formosior: 18

Intus quam exterius ornatior: 19

Invidia sibi et aliis venenum: 77

Invidia, vipera: 78

Ira: 133, 134, 142, 200

Isop: 171

Incundum laboris tergum: 222

Iustitia gratuita: 208

- J -

Jeroglífics (egipcis): 34

Jesucrist: 1, 212, 238, 239

Joc: 200

Joventut: 31

Judici: 198

Jueus: 149

Júpiter: 70

Justícia: 208

Juvenal: 10, 52, 198

- L -

L'AMISTAT ÉS LA SAL DE LA VIDA: 12

L'AMOR ÉS IMANT DE L'AMOR: 63

L'AMOR, GRAN ESCORTA: 66

L'AMOR, RIQUESA SOLIDÍSSIMA: 67

L'AMOR, UN ELIXIR: 64

L'ÀNIMA DONA SUPORT AL COS: 197

L'ANTÍDOT DE LA VIDA ÉS LA PACIÈNCIA: 11

L'AUTORITAT ÉS L'ARMA DELS AFERS: 60

L'EBRIETAT, NI HUMIDA NI SECA: 199

L'ENVEJA, UN VERÍ PER A SI MATEIX I PER ALS ALTRES: 78

L'ENVEJA, UNA VIBRA: 79

L'EXILI ÉS ESTAR ENTRE ELS DOLENTS: 96

L'INNOCENT NO TEM NI L'ATZAR: 141

L'OBJECTIU DE LA VIDA ÉS JESUCRIST: 1

L'ULL EN EL CEPTRE: 34

L'ÚNICA FELICITAT: QUE A L'INTERIOR RES NO FAÇA SOROLL: 4

LA CALMA S'IMPOSA: 48

LA CLAROR, AMIGA DE LA VERITAT: 95

LA CONFIANÇA EXCESSIVA, UN PARANY: 32

LA CONSCIÈNCIA, TEATRE DE LA VIRTUT: 215

LA FAM COSTA POC, EL FÀSTIC MOLT: 212

LA FORTUNA MASSA FALAGUERA, UN PARANY: 54

LA FORTUNA MÉS ESTABLE, LA MÉS NÈCIA: 56

LA GLÒRIA ÉS L'OMBRA DE LA VIRTUT: 103

LA GLÒRIA, COM EL COCODRIL: 40

LA GLÒRIA, EL VENT LA DISSIPA: 108

LA INGRATTUD PERJUDICA A MOLTS QUE NO HO MEREIXEN: 129

LA INJÚRIA, VENJAR-LA AMB L'OBLIT: 130

LA JUSTÍCIA, GRATUÏTA: 208

LA LLEI ÉS DÉU PER AL BO, DESIG PER AL DOLENT: 226

LA LLENGUA, NO MÉS RÀPIDA QUE LA MENT: 147

LA MAJOR DESGRÀCIA, ESTAR PENDENT: 179

LA MAJOR RIQUESA, ÉSSER ÚTIL: 151
 LA MENT SEMPRE FIXADA EN DÉU: 239
 LA MENTIDA, AMIGA DE LES TENEBRES: 94
 LA MIRADA, EN LA META: 140
 LA MISERICÒRDIA QUE ES VEN, ÉS CRUEL: 209
 LA MODÈSTIA, IMANT DE L'AMOR: 65
 LA PACIÈNCIA, VENCEDORA DE TOT: 51
 LA PART DE DARRERE DEL TREBALL ÉS AGRADABLE: 222
 LA PÀTRIA DELS BENS ÉS DOLÇA: 97
 LA PAU DE CRIST: 2
 LA POR, MAL GUARDIÀ DEL PODER: 186
 LA PROTECCIÓ, EN LA INNOCÈNCIA: 85
 LA SAVIESA ÉS L'ULL DE LA VIDA: 13
 LA SERVITUD PER NECESSITAT ÉS EXCUSABLE: 143
 LA SUPÈRBIA PER FETS D'ALTRE ÉS ESTÚPIDA: 117
 LA UTILITAT FA LA FORTUNA, NO LA COMPARACIÓ : 169
 LA VANAGLÒRIA ÉS EFÍMERA: 41
 LA VERITAT ÉS ATACADA, PERÒ NO DERROTADA: 93
 LA VERITAT ÉS FILLA DEL TEMPS: 91
 LA VIDA HUMANA, UNA COMÈDIA: 88
 LA VIRTUT CREIX AMB LES ENEMISTATS DE LA FORTUNA: 47
 LA VIRTUT FA EXCEL·LÈNCIA, NO LA SANG: 53
 LA VIRTUT GENEROSA S'ENCÉN AMB UNA BUFADA: 46
 LA VIRTUT S'EXERCITA, NO DESAPAREIX: 45
 LA VIRTUT TOMBA LA FORTUNA
 LA VIRTUT VAL PER A TOT: 7
 LA VIRTUT VENÇ LA FORÇA: 73
 LA VIRTUT, PUNTAL DE LA FORTUNA: 9
Lacrimis ignis extinguendas: 134
 LES ARRELS DE LA VIRTUT SÓN FONDES: 111
 LES COSES DESMESURADES SÓN FEBLES: 70
 LES COSES GRANS ES FAN A POC A POC DES DE LES PETTTES: 223
 LES COSES IMMORTALS SÓN PREFERIBLES A LES MORTALS: 112
 LES COSES PETTTES ES FAN DE SOBTE DES DE LES GRANS: 224
 LES MILLORS COSES SÓN ALIMENT DE L'ENVEJA: 77
 LES MODERADES, FERMES: 71
 LES RIQUESES, PENYORES DE LA INJUSTÍCIA: 149
Linguae ne praescinde, sed cave: 191
 Livi, T.: 187
 Llàgrimes: 134
 Llei: 226
 Llengua: 147, 158, 159, 191
 Llibertat: 90, 191, 192, 193
 Llinatge: 221
 Llop: 92

Lluitar: 210
 Llum: 190
Longius modo tutius: 161
 Lucà: 71, 72, 189
Lupus mendacio, tempus: 92

– M –

Macedònia: 129
 Macrobi: 15
 Magdalena: 238
 Magistrat/ura: 110, 214, 228
Magnes amoris, amor: 63
Magnes amoris, modèstia: 65
Magno vendendum tempus: 39
Magnum hospitium, magni hospitis: 166
Magnum satellitium, amor: 66
Magnus ope minorum: 72
Maiores superbus, minores moestus: 170
 Mal/s: 30, 125, 173, 179
Malum occultum perniciosissimum: 125
Malus potentia custos, metus: 186
Malus, nec malis nec bonis: 84
 Manili: 173
Manum per frontem no ducito: 186
 Marc Aureli: 178
 Marcial: 15, 63
 Maria Tudor: 91, 197
 Marta: 238
 Màrtirs: 51, 75
Matura: 86
Maxima paulatim ex minimis: 223
Maxime opes prodesse: 151
Mendaci non creditur, et iurato: 62
Mendacio, comites tenebrae: 94
 Menjar: 238
 Ment: 145
Mente Deo defixus: 239
 Mentida/er: 36, 62, 92, 94
 Menyspreu: 153, 163
 MÉS ADORNAT PER DINS QUE PER FORA: 19
 MÉS ALEGRE AMB LES RIALLES DELS ALTRES: 30
 MÉS BONICA PER DINS QUE PER FORA: 18
 MÉS CAUT AMB LES LLÀGRIMES DELS ALTRES: 29
 MÉS LLARG SI ÉS MÉS SEGUR: 161

MÉS VAL VIRTUT QUE FORTUNA: 8
 MILLOR NOM QUE RIQUESES: 127
 Milícia: 100
 Mím (vegeu Publili)
Minima subito ex maximis: 224
 MIRA COM SE'N VAN ELS PLAERS: 174
Misericordia venalis crudelis: 209
Miserrimum pendere: 177
 Misteri: 190
 Moderació: 55, 56, 71, 72
 Modèstia: 65
Modica, firma: 71
 MOLTS, MASSA; NINGÚ, SUFICIENT: 15
 Moneda/es: 159, 231, 233
 Morir: 43
 Mort: 171
Mortalibus immortalia praeferenda: 112
Multi nimium, nemo satis: 15
 Muntó: 233
 MUR DE BRONZE ÉS UNA BONA CONSCIÈNCIA: 3
Murus aeneus sana conscientia: 3
 Música: 20

– N –

Natura quis pauper?: 22
 Natura: 22, 58, 120, 121
Ne a pudendo vincaris hoste: 144
Ne bis puer: 180
Ne bos in lingua: 159
Ne feceris quod factum nolis: 116
Ne ferrum igni: 133
Ne hilarem insaniam insanias: 98
Ne laborem citra praemium: 181
Ne laborem laboris praemium: 182
Ne lingua mente celerior: 147
Ne nimium scrutare: 172
Ne vita tragoedia: 88
 Necessitat: 28, 143, 169, 201
 Neci: 34
Nescis quid vesper serus vebat: 187
Nec malum, nec frontem: 24
 NI MAL, NI APARENÇA: 24
 NO ARRANQUES CAP LLENGUA, PERÒ GUARDA-TE'N: 191
 NO BUSQUES EL QUE ET DOLDRÀ HAVER TROBAT: 213

NO COMPLAURE'S AMB LA FALSA REPUTACIÓ: 136
 NO DESCOBRESQUES EL ROSTRE: 188
 NO DONAR FERRO AL FOC: 133
 NO EMBOGESQUES ALEGREMENT: 98
 NO ERES RIC SI NO LES MENYSPREES: 153
 NO ET PASSES LA MÀS PEL FRONT: 186
 NO FACES EL QUE NO VOLDRIES HAVER FET: 116
 NO IMPORTA PER ON, SINÓ CAP A ON: 177
 NO MIRAR LA DURADA, SINÓ LA QUALITAT: 126
 NO PREGUNTES MASSA: 172
 NO S'HA DE MIRAR LA CLAROR MÀXIMA: 190
 NO SAPS QUÈ ET PORTARÀ EL VESPRE TARDÀ: 187
 NO SER DUES VEGADES XIQUET: 180
 NO SERÀS ESTIMAT A LA FORÇA: 105
 NO SIGUES ESCLAU DE COSES INDIGNES: 145
 NO TENIR UN BOU EN LA LLENGUA: 159
 NO VAGES CONTRA QUI POT MÉS TU: 200
Nobilitatem non dat unus dies: 52
 Noblesa: 52, 221, 236
Nocens metuit poenam: 141
Nocens, se iudice, nunquam absolvitur: 198
Nocere promptum, ut pessimum: 26
Nomen prae opibus: 127
Non dives, ni contemnas: 155
Non extorquebis amari: 105
Non quam diu, sed quam bene: 126
Non refert qua, sed quo: 177
 Nou Mon: 195
Nullus sine linea dies: 205
 Núvol: 237

– O –

Obediència: 80, 162
 Oblit/dar: 130, 176
 Oci: 202, 203, 204
Oculos in pectus: 104
Oculum in metam: 140
Oculus in sceptro: 34
Oculus vitae, sapientia: 13
 Odi: 128, 144
Odiosus modo immerito: 128
 Ombra: 103
Omnia proposuit labori Deus: 69
 ON HI HA TERRA, HI HA ESPINES: 69

ON HI HA TERROR, HI HA TEMOR: 68

ON VAN ELS QUE PERSEGUEIXEN AÇÒ AMB UN ALTRE FI?: 216

Onusto cur invides?: 232

Opinione quis dives?: 23

Optima cibus invidiae: 77

OPORTUNITAT AGRADABLE: 225

Ora virtute obtura, non metu: 192

Ovidi: 21, 106, 113

– P –

Paciència: 11, 51

Parany: 54

Parvo fames constat, magno fastidium: 212

PASSA INADVERTIT MENTRE VIUS, PERÒ NO A TU: 176

Passions: 96, 144, 183, 199, 200

Pàtria: 96, 97

Patrici: 221

Pauper egens, non carens: 28

Pax Christi: 2

Pecat: 211

Pedica, nimia fiducia: 32

Pèl: 163

Penediment: 116, 125, 129, 134

PENSA SEMPRE EL QUE ÉS IMMUTABLE: 160

Pensar/ment: 147, 193, 194

PER A DÉU, COM PER A L'HOME: 79

PER A QUÈ ENVEGES AL POTENTAT: 232

PER A QUÈ LA FORTUNA, SI NO LA GASTES?: 231

PER A QUÈ VOLS BENS QUE EN BREU NO USARÀS?: 217

PER A SER VERAÇ, NO SIGUES SUSPICAÇ: 154

PER ALS BONS, TOT PORTA AL BÉ: 5

PER ALS FIDELS NO HI HA FORRELLATS: 59

PER L'ENVEJA, AMAGA L'OPULÈNCIA: 109

Peregrinació: 44, 177

Perícia: 211, 233

PERJUDICAR ÉS FÀCIL, PERÒ PÈSSIM: 26

Perjudicar: 26

Persi: 171, 189

Persona publica, privatam deponere: 214

Pertuso dolio nihil infunde: 183

Peu: 217

Philtra, amor: 64

Pietat: 238

Pintura: 211, 230

Pit: 104, 234
 Pitàgores: 133
 Plaers: 96, 144, 174, 175, 183, 199
 Plató: 18, 20, 37, 63, 131, 175, 226, 239
 Plaute: 67
 Plebeu: 221
 Plini el Jove: 202
 Plini el Vell: 70, 85, 189, 199
 Plutarc: 71, 176
 Poble: 122, 162, 214
 POBRE ÉS QUI NECESSITA, NO QUI NO TÉ: 28
 Poder: 21, 122, 135, 186, 195, 232, 236
 PONDERA: 156
 Pont, el: 95
Populo cede, non pare: 162
 Por: 68, 179, 186, 192, 199
 POSA ELS ULLS EN EL PIT: 104
 Possessió/ns: 217, 220, 236
Potentiorum in te ne admittito: 200
Praecipitis consilii assecla poenitentia: 131
Praesidium, in innocentia: 85
Precibus emptum carum: 201
 Preguntador: 165, 172
 Premi: 1181, 182, 208
 Presó: 74
 Preu: 201
 Príncep: 122, 123
Princeps, multis consulendo: 123
Princeps, privatis sublimior, sentiendo: 122
Procul multum, prope nihil: 236
Procul nubes, prope nebula: 237
Prodesse abstrusum, ut optimum: 26
Propter invidiam, vela opulentiam: 109
 Protecció: 85
 Proverbis (de Salomó): 127, 190, 219
 Prudència: 31, 33, 34, 205, 210
 Publili Sirus: 54, 56, 138, 143, 155, 163
Pulchrae domus pulcher hospes: 229

– Q –

QUÈ AJUDA NO SER CONEGUT, NO HAVER CONEGUT?: 230
 QUE DOLGA EL QUE AVERGONYISCA: 115
 QUE EL PREMI D'UN TREBALL NO SIGA UN ALTRE TREBALL: 182
 QUE EL TALENT S'ACABE PER INACCIÓ, NO PELS ESBARZERS: 201

- QUE EL TREBALL NO VAJA MÉS ENLLÀ DEL PREMI: 181
 QUE LA VIDA NO SIGA UNA TRAGÈDIA: 88
 QUE NO ET GUANYE UN ENEMIC VERGONYÓS: 144
 Queixa: 68
 Queixar-se: 157
 QUI COACCIONARÀ EL PENSAMENT? LA FORÇA DE LA VERITAT: 194
 QUI DONA GARANTIES, HO DONA TOT: 234
 QUI ES CONFORMA, EN TÉ PROU: 16
 QUI ÉS POBRE PER NATURA?: 22
 QUI ÉS RIC AL SEU PARER?: 23
 QUI HA PERDUT LA CONFIANÇA, QUÈ LI QUEDA?: 235
 QUI HO DE DEIXAR TAMBÉ EN TÉ PROU: 17
Quid iuvat nosci, non nosse?: 230
Quiesce nihil acturus: 202
 Quintilà: 67, 167, 189, 198
Quo fortunam, si non uteris?: 231
Quo multa brevi non usuris?: 217
Quod commodavit fortuna, tollet: 119
Quod Deo, et homini: 79
Quod invenisse pigeat ne quaeras: 213
Quod mutuavit natura, repetet: 120
Quod paraverit virtus, retinebis: 121
Quod uni et omnibus: 132
Quod videri vis esto: 139
Quod vides non diu: 153
Quorsum haec de properantibus?: 216
- R –
- Rates: 231
 REBRE, AMB ULLS OBERTS: 82
 Recompensa: 208
 Record: 222
 Reflexionar: 158
 Regnar: 121
 Religió/sitat: 205
 Remordiment: 174
 REPOSA, SI NO HAS DE FER RES: 202
 Reputació: 134
 Respecte: 124
 Resultat: 140
 Ric/queses: 23, 54, 66, 67, 75, 99, 109, 112, 127, 149, 155, 161, 169, 186, 217, 220, 221, 232, 236
 Rostre: 188
 Rutili: 75

– S –

SA PER DINS I PER FORA: 10

Sagrades Escriptures: 239

Sal vitae, amicitia: 12

Sal·lustí: 40, 58, 65, 85, 86, 109, 121

Salomó: 127, 207

Salut: 10, 221

Salvació: 5

Sant Agustí: 173, 189, 198

Sant Francesc: 211

Sant Jeroni: 161

Sant Pau: 5, 180, 182, 196

Sanus intus et exterius: 10*Sapiens solus longaevus*: 25*Satis hoc contento*: 16*Satis relicturo*: 17

Satisfacció: 212

Saviesa: 5, 13, 25, 120

Scopulus in undis: 178*Scopus vitae, Christus*: 1

Secrets: 183, 207, 213

SEGUEIX DÉU: 100

Sèneca: 15, 25, 37, 38, 63, 68, 98, 100, 123, 126, 155, 157, 180, 182, 189, 195, 197, 201, 210, 239

Senectut (V. Vellea)

SENSE QUEIXA: 157

Seny: 31

Ser útil: 151

SERVIDOR DEL TEMPS: 37

Servitud: 143, 145, 185

SI ERES CÀRREC PÚBLIC, DEIXA ELS PRIVATS: 214

SI PER A UN, PER A TOTS: 132

SI T'ODIEN, QUE SIGA SENSE RAÓ: 128

SIGUES EL QUE ES DIU QUE ERES: 228

SIGUES EL QUE VOLS SEMBLAR: 139

SIGUES CONFIAT, PERÒ NO REFIAT: 114

SIGUES GARANT I PAGA: 219

SIGUES RESPECTABLE A TU MATEIX: 124

Simulació: 139

Sine querela: 157

Sínope: 95

Sobreviure: 44

Societat: 129

Sòcrates: 10, 18, 20, 28, 75, 103

SOLS EL SAVI VIU MOLTS ANYS: 25

Sospites: 7
Specta et habes quantum ego: 220
Splendor summus non intuendus: 190
Sponde et depende: 219
Stabilissima fortuna stultissima: 56
Stravit fortuna virtus: 74
Stulta de alienis superbia: 117
Suavissimus post laborem fructus: 196
Subiecta Dei manu consistimus: 107
 Suetoni: 36, 86, 161, 191
 Supèrbia: 107, 117, 170, 184
 Superflu: 217
 Superioritat: 72, 74, 170
 Suplicar: 201
 Suspiciàcia: 154
Suspicionibus, securis: 6

– T –

Tafaneria: 162
 Talp: 171
 TANCA BOQUES PER LA VIRTUT, NO PER LA POR: 192
 TANT SAPS QUAN FAS: 211
Tantum scis, quantum operaris: 211
 Teatre: 88, 89, 215
 Temor: 68, 84
Tempestiva incunda: 225
Tempori, parcus dispensator: 38
Temporis minister: 37
 Temps: 37, 38, 39, 91, 92, 106, 113, 165, 166
Tempus edax rerum: 106
 Tenebres: 13, 93
 TENIM LA DURACIÓ D'UN DIA: 168
 Teognis: 59
 Teopomp: 71, 72
 Teranyina: 208
Terret imperium: 49
Theatrum virtutis conscientia: 215
Thesaurus gratia boni: 152
Tibicen fortunae virtus: 9
 Tirèsies: 171
 TOTA LA VIDA, COM UN SOL DIA: 167
Tota vita, dies unus: 167
 TOTS ELS HOMES SÓN IGUALS: 195
 Tragèdia: 89

Treball/s: 70, 181, 182, 196, 222

Tresor: 152

Tristesia: 170

TU M'ENVEGES, JO A TU: 221

Tu mihi invides, ego tibi: 221

Tu tibi venerabilis: 124

Turpe, gigantem in nano: 181

Turpibus ne servito: 145

– U –

Ubi terror, ibi timor: 68

Ubi uber, ubi tuber: 69

ULL/s: 13, 33, 81, 82, 190

ULL DE COLOM EN UN COR DE SERP: 33

UN COR VELL EN UN COS JOVE: 31

UN SOL DIA NO DONA NOBLESA: 52

UNA SOLA COSA ÉS NECESSÀRIA: 238

Unum es necessarium: 238

Ut verax, ne suspicax: 154

Utlitat: 231

– V –

VAL MÉS FAMA QUE RIQUESES: 101

VAL MÉS VIRTUT QUE FAMA: 102

Vanitat: 32

Varró: 180, 187

Velle, instar omnium: 21

Vellesa: 87, 180

Venalitat: 208, 209

Venjança: 36, 130, 198

Vent: 108

Veraci creditur, et mentienti: 61

Vergonya: 114, 115, 134, 188, 189, 201, 213

Verí: 78, 79

Veritas premitur, no opprimitur: 93

Veritas temporis filia: 91

Veritat: 61, 62, 91, 93, 95, 154, 194

Veritati splendor comes: 95

Vestits: 19

Vibra: 79

Vicis: 75, 144, 145, 148, 200, 203, 226

Vicit vim virtus: 73

Vida: 71, 126, 159, 167, 168, 173, 175, 216, 239

Violència: 48, 49, 103

Virgili: 48, 51, 70, 187

Virtus citra fortunam valida: 8

Virtus exercetur, non perit: 45

Virtus inimiciis fortunae crescit: 47

Virtus instar omnium: 7

Virtus pluris quam fama: 102

Virtus radices altae: 111

Virtus umbra gloria: 103

Virtut: 7, 8, 9, 14, 19, 32, 34, 35, 45, 46, 47, 52, 53, 74, 75, 101, 111, 112, 121, 173, 185, 192, 203, 211, 215

VIU PER A SOBREVIVRE: 44

Viure: 42, 44

Vive ut post vives: 44

VOLER, VAL PER TOT: 21

Voler: 21

Voluptas malorum esca: 173

Voluptates occipitum, non frons: 174

Voluptates, specta abeuntes: 174

Wallop, Gil: 163

– X –

Xenòfont: 218

Xiquets: 180

